

Tömörkény István hatvannyolc levele

LENGYEL ANDRÁS
(Móra Ferenc Múzeum, Szeged)

Az írók levelezése – kivált az általuk írt „saját” levél – elsőrangú irodalom- és művelődéstörténeti forrás. Egyaránt hasznosíthatja az életrajzi kutatás, s az író beállítódását, szellemi fejlődését tanulmányozó irodalom- és művelődéstörténész. A levelek, olykor, bár egyáltalán nem minden esetben maguk is művek – vagy ilyenek előzményei, előmunkálati dokumentumai. Vagy, ha nem, akkor az életmű kontextusát magyarázzák, teszik láthatóvá. Természetesen a levelezések különfélék, vannak nagy és termékeny levelezők, és vannak, akik csak ritkán leveleznek. Az egyes életművek ilyen – mennyiségi – különbségei persze beleszólnak a földolgozás lehetséges irányába is. Nyilvánvaló, hogy a nagy mennyiségű levéltömeg több s finomabb elemzést tesz lehetővé, mint a gyér termés. De a kisebb mennyiség sem lebecsülendő, sőt – paradox mód – a ritkaság akár még becsesebbé is teheti az ilyen forrásanyagot. A ritka megnyilatkozás ugyanis többnyire rejtőzködő alkat sajátja, s így a szerényebb terjedelmű anyag óhatatlanul egy rejtettebb, nehezen megismerhető emberi világba enged – többnyire majdnem egyedüli bepillantást.

Minden jel szerint ez utóbbi típusba tartozik Tömörkény István is. Meghökkenítő, de tény: több mint nyolc évtizeddel halála (1917) után levelei közül még kéttucatnyi sincs közzétéve. (Apró Ferenc 8, Péter László 3, Ficzy Dénes 4 levelet publikált.) Ez, persze, látszólag érthető. Első életrajzírója, Juhász Gyula rejtőzködő személyiségnek láttatta, s a latin szöveget idézte vele kapcsolatban: „Ki jól rejtezik, jól él.” Legutóbbi értelmezője, Péter László pedig, talán szándéktalanul is ezt a vélekedést igazolta, amikor úgy vélte, Tömörkény nem volt nagy levélíró, s a „kevésből is kevés levele” maradt fenn. Mindkét véleményben sok igazság van, botorság volna tagadni. Tömörkény semmiképpen nem volt kitarukozó, magamutogató alkat; személyessége – amelyre azért itt sem árt fölhívni a figyelmet – rejtett, áttételes módon nyilatkozott csak meg. Rejtőzködése s a levelezéstől való elzárkózása mégis némileg eltúlzott: élete körülményei, hivatali beosztásai eleve rákényszerítették, hogy – ha nem is oly gyakorisággal és bőséggel, mint ifjabb kollégája, Móra Ferenc – több-kevesebb rendszerességgel levelezzen. Írásos üzenetváltásainak kiterjedését, persze, egyelőre csak sejteni lehet: a mennyiség, ha módszeresen törekszünk az összegyűjtésükre, napról napra növekedhet. Ám úgy vélem, már ma is összegyűjthető 200-250 levele. S egy nem túl vastag, de informatív kötet kitelik belőlük.

Most, gyűjtésemből, csak hatvannyolc darabot mutatok be. E közlés nem valamit „reprezentáló” válogatás, vagy a javát kiszemelgető „mutatvány”: magán viseli a kutatás természetes esetlegességeit. Érdekes és kevésbé „érdekes” levél egyaránt található közöttük. Magam sem hittem ugyanis, hogy viszonylag sok levél összeszedhető, s így nem kötetben gondolkodtam, hanem csupán „adalékok” szolgáltatásában láttam feladatomat. Három, általam jobban ismert gyűjtemény: a szegedi múzeum irodalomtörténeti gyűjteménye, a Petőfi Irodalmi Múzeum és a Csongrád Megyei Levéltár egyik fondjának (Dugonics Társaság iratai) Tömörkény-anyagát közlöm. Megpótolva egy-két magánkézben lévő levéllel. Az egész anyagot, ha a körülmények lehetővé teszik, külön kötetben lesz

érdemes megjelentetni.

A levélíró Tömörkény portréjának megrajzolását ez a néhány előzetes mondat nem végezheti el. Itt csak annyit jegyek meg, hogy a levelek érdekességi és fontossági foka különböző. Bizonyos dokumentumgyűjtemények összetartozásának fönntartása végett kevésbé „érdekes”, sőt kimondottan problémás – filológiai nehézségeket okozó – leveleket sem hagytam el. Ez utóbbiakat már csak azért is közlöm, mert előfordulhat, hogy az e közlésben megoldatlanul maradt kronológiai s egyéb problémákat más kutatók különösebb erőfeszítés nélkül, könnyen tisztázni tudják – s így az előbb-utóbb elkészülő levélkötet már számolhat ezekkel a kiegészítésekkel. A közlés ilyen módja mellett döntött az is, hogy meggyőződésem szerint az egyes levelek nem önmagukban, hanem együtt, mint egy sorozat részsei igazán beszédesek. A levelezés: szeriális forrás, s csak ilyenként értelmezhető helyesen.

A levelek leírásakor a három lelhely rövidítése a következő:

MFM Ir.tört.gyűjt. = Móra Ferenc Múzeum (Szeged), Irodalomtörténeti gyűjtemény

MIM = Magyar Irodalmi Múzeum (Bp.)

CsML = Csongrád Megyei Levéltár (Szeged)

Levelek

1

Lázár Györgynek

Nagyságos Elnök Úr. Szerencsémnek tartom teljes tisztelettel értesíthetni Nagyságodat, hogy az évkönyvbe való dolgozatomat a jelzett határnapiig beküldöm.

Öszinte tisztelője

Szeged, júl 28. 93

Tömörkény István

Autográf, postai levelezőlapon. Jelzete: magántulajdonban. A levelezőlap címzése: *Nagyságos / Dr Lázár György úrnak, / a Dugonics Társaság elnökének / Szegeden.*

A címzett, Lázár György (1851–1915) polgármester-helyettes, megalakulásától a Dugonics Társaság elnöke; utóbb több alkalommal országgyűlési képviselő, ill. Szeged polgármestere. Ady „szeretnivaló literary gentleman”-nek nevezte, Tömörkény cikket írt róla: *Emlékek a tanyáról.* = A Dugonics-Társaság Lázár-émlékünnepe. Szeged, 1916. 41–52.

évkönyvbe: a Dugonics Társaság évkönyvébe. – *dolgozatomat:* Ferkó. = A Dugonics Társaság könyvei. Évkönyv 1893. Szerk. BÉKEFI ANTAL. Szeged, 1894. 129–139. – *a jelzett határnapiig:* a kézirat leadására megszabott határidőt nem ismerjük.

2

Lázár Györgynek

Nagyságos elnök Úr.

A május hó 31-én kelt b. levelére válaszólag van szerencsém tudatni, hogy a Társaság Évkönyvébe novellát írok, de a tárgyát ezúttal bővebben még nem tudom

meghatározni.

Teljes tisztelettel

Szeged, 95 június 16.

Nagyságodnak
kész szolgálja
Tömörkény István

Autográf, postai levelezőlap. Jelzete: magántulajdonban. A levelezőlap címzése: *Nagyságos / Dr. Lázár György úrnak. / a Dugonics Társaság elnökének / Szegeden.*

A címzetről ld. az előző levél jegyzetét.

b. levelére: Lázár György levelét nem ismerjük. – *novellát írok:* elkészült; címe: *A ravasz Kabók*. = A Dugonics-Társaság könyvei. Évkönyv 1895. Szerk. BÉKEFI ANTAL. Szeged, 1896. 125–137.

2/a

Lázár Györgynek

Zákány, 6/X 97

Igen tisztelt elnök úr.

Szíves levelére válaszolva jelentem, hogy nem tudom, mit és mikor fogok fölolvadni. Mindenkor rendelkezésükre állok, azt azonban nem tehetem meg, hogy esetleg egy ma készen levő dolgomat januárra besavanyítsam. Egyébként amikor Elnök úr parancsolja, mindig lesz dolgom, amit felolvassak.

Teljes tisztelettel nagyságod igaz híve

Tömörkény István

Autográf, levelezőlap. Jelzete: CsML Dugonics Társaság iratai. Címzése: *Nagyságos / Lázár György dr. királyi tanácsos / h. polgármester úrnak / Szegeden.*

A címzetről ld. az 1. sz. levél jegyzetét.

levelére: Lázár György levele nem maradt fenn; a Dugonics Társaság nevében kérte föl Tömörkényt fölolvadás tartására. – *mit és mikor fogok fölolvadni:* Tömörkény *Vasárnap a tanyán c.* „rajzával” szerepelt a társaság fölolvadásülésén. (Vö. A DT ötven éve, 40.)

3

Jakab Ödönnek

Kedves Barátom.

Feleségem is, én is, kettesben köszönjük a szép könyvet, amivel bennünket megörvendezettél.

A könyv ismertetése a Szegedi Naplóban kívánságod szerint történt, már a múlt vasárnapi, december 10-iki szám irodalmi rovatában jelent meg róla külön cikkben bírálat, jobban mondva elismerés.

Erről hát nem feledkeztem meg, de a lap elküldéséről igen. (:Hiába, nem tökéletes az ember:) Csak most jut eszembe, hogy ezt elfeledtem s kérem érte az engedelmet. Holnap reggel sietek küldetni (Ma vasárnap délután van.)

Egészség dolgában kissé kurtán álltunk, kis lányunk torokbajos volt, de veszélyes

jelleg nélkül; most már lábbadozik. Az orvos nem mondja ragályosnak a bajt, de előbb még nem akartam levelet küldeni, sőt ezt is lelocsoltam karbolla.

Hogy mikor jutok fel, nem igen tudom. Talán a jövő hónapban, amikor a múzeumban lesz dolgom Horváth Gézánál bogarak s egyéb férgek irányában. Kedves feleséged kezeit csókolva, családotod üdvözölve

Szegeden, 1899. decz. 17.

hasznos munkát és jó egészséget kíván
szerető barátod
Tömörkény István

Autográf; jelzete: MIM Kézirattár, V.4325/71/24

A címzett, Jakab Ödön (1854–1931) költő, az un. nép-nemzeti irány középszerű, de saját köreiben jól ismert termékeny képviselője; számos könyv szerzője. A szegediek közül utóbb jó kapcsolatot tartott fenn Móra Ferencsel is.

Feleségem: Kiss Emma (1871–1945), a neves szegedi vendéglős, Kiss Palcsi (1845–1925) lánya. *Nekrológja:* [Sz. Szigethy Vilmos] (-b): *Tömörkényné*. Délmagyarország, 1945. febr. 6. – *a szép könyvet:* Jakab Ödön: *Szilágyi és Hajmási*. Bp. 1899. – *A könyv ismertetése:* Szilágyi és Hajmási. Jakab Ödön költői beszélye. Szegedi Napló, 1899. dec. 10. 13. Az ismertetést, stílusa tanúsága szerint, nem Tömörkény írta. – *kis lányunk:* Tömörkény Erzsébet (1897–1988), utóbb dr. Kőszegi Dénes felesége; ekkor alig múlt két éves. – *karbolla:* karbolsav vizes oldatával; kezdetleges fertőtlenítőszer. – *mikor jutok fel:* tudniillik Budapestre. – *a múzeumban:* a Magyar Nemzeti Múzeumban, amely az országos múzeumi központ szerepét is betöltötte. Tömörkény hivatalos minőségben ment volna föl Pestre, mint a szegedi múzeum újdonsült munkatársa. (Hivatali esküjét akkor még alig pár hónapja tette le. Vö. *Az új segédkönyvtárnok esküje*. Szegedi Híradó, 1899. szept. 22. 3.) – *Horváth Géza:* (1847–1937) zoológus, akadémikus, 1896-tól a Nemzeti Múzeum állattárának igazgatójára.

4

Szily Kálmánnak

Méltóságos uram.

A címző-jegyzéket megkaptam és köszönöm szépen, hogy keze írásával a könyvet értékesebbé tenni szíveskedett.

Még nem volt alkalmam tüzetesebben foglalkozni vele, de már azért beleírtam valami háromszáz körül való olyan szavat, ami eddig nem volt benne. Úgy gondolom, hogy egy pár ezret össze bírok szedni. Mert a mindennap használatos szavakból is sok hiányzik. A hiány különösen nagy a gazdasági életben használni szokott szavaknál, a madár- és rovarvilág népies elnevezéseinél.

Hogy ez utóbbiak lehetőleg teljesen összegyűjtessenek, igen alkalmas volna, ha méltóságos uram a címző-jegyzék egy-egy példányát az alábbi címekre megküldetné:

Steingassner József
uradalmi ispán
Károlymajor
U.p. Csongrád-Sándorfalva
verbói Szluha Imre
uradalmi ispán
Percsóra.

U.p. Mindszent.

E két pusztai úr most a téli időben nagyon ráérne erre a munkára és igen szívesen működnek közre.

A szavak összeszedése, illetve fölküldésénél nem tudom, megvárjam-e, míg mind egybegyűl s akkor küldjem fel vagy küldhetem-e akkor is, ha már együtt van 6-7 száz darab.

Méltóságos uramnak hasznos munkát és jó egészséget kíván őszinte
tisztelője

Szegeden, 1899. decz. 26-án

Tömörkény István

Autográf; jelzete: MIM Kézirattár, V. 2638. A kéziratári katalógus címettként Szinnye Józsefet tartja nyilván, de ez tévedés; a levél címzettje Szily Kálmán (1838–1924) fizikus, majd nyelvész. Az a címszó-jegyzék ugyanis, amelyet a címzett küldött Tömörkénynek, megmaradt a szegedi múzeumban: *Címszó-jegyzék. Előkészületül a Magyar Nyelv Szótára új kiadásához. Készítette és kézirat gyanánt kinyomtatta a Magyar Tudományos Akadémia szótári bizottsága.* Bp. 1899. Az ebben bevezetesként közreadott *Tájékoztató-t* Szily írta (III-VII.), s ő írta bele a Tömörkénynek szóló ajánlást is: *Tömörkény Istvánnak / tisztelettel / küldi és közreműködését / kéri 1899. XII. 21 / Szily Kálmán.* Tömörkény levele kétségkívül e fölkerésre válaszol.

már (...) beírtam: a címszó-jegyzékben a nyomtatott címszó-listát üresen hagyott lapok tagolják, hogy az üresen hagyott oldalakba beírhatók legyenek a pótlások, kiegészítések. – *pár ezret össze bírok szedni:* Löw Immanuel és Juhász Gyula szerint Tömörkény kb. 3000 „elkönyveletlen” szót gyűjtött; fölküldött anyagát az MTA Könyvtára kéziratára őrzi, gyűjtését a *Szegedi szótár* (1957) anyagához Bálint Sándor is fölhasználta. Vö. PÉTER LÁSZLÓ: *Tömörkény világa.* Bp. 1997. 109., vö. még: 151. A gyűjtésnek megmaradt a címszó-jegyzékbe bejegyzett nyers változata is. – *Steingassner József:* (1856–1922), Tömörkény bátyja, különböző uradalmakban tisztartóként dolgozott. Vö. PÉTER LÁSZLÓ előbb idézett könyvében: 27. – *verbói Szluha Imre:* Tömörkénynek múzeumi kapcsolata volt vele, Szluha a néprajzi gyűjtésben segített az írónak.

5

Reizner Jánosnak

Igen tisztelt igazgató úr!

Még kora reggel kihívtam a doktort, de valami operáció miatt csak délben jöhetett s így délelőttre nem tudtam bejelenteni, hogy voltaképpen mi van velem.

Most már tudom. A doktor azt mondja róla, hogy „óriási, nem embernek való hülés”, amelynél fogva már a tudóm is fütyürész. Lefekvést rendelt, azután salicylratvan és codein porokat, külön kenőcsöt az orromnak, külön a szememnek – csakugyan jó, hogy sertésvészt és tenyészbenaságot nem fődözött föl rajtam, mert már így is át kellett hozni a fél patikát.

Nem tudom most már, meddig tart így ez a regényes életmód porok és kenőcsök között, a doktor, gondolom, eljön holnap is s majd megmondja.

Teljes tisztelettel vagyok
kész szolgálója

Szegeden, 1900. nov. 16.

Tömörkény István

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 58.10.

A címzett, Reizner János (1847–1904) ügyvéd, Szeged al-, majd főjegyzője (1872–75, 1875–82), megalakításától (1881) a Somogyi-könyvtárnak (majd a könyvtáron belül megszerveződő városi múzeumnak is) az igazgatója; ekkor Tömörkény hivatali főnöke. Elsősorban helytörténeti munkássága jelentős, egyebek közt megírta Szeged történetét, a „Reizner”-t, ami ma is forgatott alapmű.

a doktort: nem tudjuk, ki volt Tömörkény orvosa; talán már ekkor is Kőhegyi Lajos (1853–1924) kezelte. – *salicylratvan:* a szalicilsav valamelyik származéka, pl. nátriumszalicilát, amely valóban por alakban került forgalomba, esetleg aszpirin, amely már ekkor is igen elterjedt gyógyszer volt. – *codein:* a morfin monometilétere, egyik alkaloidja az ópiumnak, hatása hasonló a morfinéhoz, de annál gyengébb. Főleg köhögési inger csillapítására használták.

6

Reizner Jánosnak

Igen tisztelt igazgató úr!

Csak ceruzával írhatok, a doktor határozottan megtiltotta az ágyból való fölkelést.

Köszönöm szíves érdeklődését a betegségem lefolyása iránt, a baj ma így áll: fölülről térdig már alig van olyan baj, amit betegségnek tarthatnék, de térden alul az összes ízületek fájnak s különösen mindkét lábszárcsont. A doktor belsőleg salicylt külsőleg háromféle kenőcsöt alkalmaz, a codeint, mert a köhögés s a tüdő megtámadtatása szerencsére igen gyorsan elmúlt, már abbahagyta.

Gyógyszernek különben ő maga is csak az ágybeli állandó s egyenletes meleget tartja, ez okból még a szobában való föntlélt is eltiltotta. Azzal fenyeget, hogy, ha nem tartom be a szabályt, ízületi csúzt kapok s fekhetek benne fél esztendeig. Mégis, úgy gondolom, csak pár nap kérdése már az egész s úgy remélem, a héten még egészséges leszek.

Nagyon sajnálom a kubikosoktól való elmaradásomat, de hát más mindentől is elmaraszt ez a baj. Pestre sem bírtam, mióta itthon vagyok, csak egy sort is dolgozni. Most kínlódom egy tárczán – plajbással (olyan is lesz az).

A fotográfiák pompásak, a szakállas Kozma talán kevésbé typos, de a másik három különösen alkalmas, legkivált Vecsernyés s a puha papirosú névtelen.

Szívésségét köszönve, vagyok tisztelettel

kész szolgája

Szeged, 1900. nov. 20.

Tömörkény István

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 58.9.

A címettről ld. az előző levél jegyzetét.

a kubikosoktól való elmaradásomat: November 8-án Szeged város jegyzője fölkerlte Reiznert, illetve a vezetése alatt dolgozó intézményt, hogy „a Tisza szobor elkészítéséhez szükséges néhány eredeti szegedi típusú kubikus fényképét sürgősen szerezze be, illetve azokról a kezeinél levő előleg terhére fényképet készíttessen s azokat dr. Lázár György úr kezéhez sürgőssen juttassa el.” (Somogyi-könyvtár irattára.) Reizner, aki e munkában nyilván számított Tömörkényre, az író betegsége miatt végül egyedül intézkedett. Az elkészült képeket november 22-én küldte meg Lázárnak: „kubikusok – írta ekkor – mint magad is jól tudod, ilyenkor távol vannak és csak a fagy hajtja őket haza. Csak véletlenül akadtam egy keresztül utazó bandára, melyben szegediek és vidékiek

(Dorozsma, Szentivány) is voltak. Ezekből több tipikus alakot kiválasztottam. Némelyik megmozdult s így a felvétel nem sikerült, de ezeket újra előállítani nem lehet. A hibás felvételek közül is küldök egy jó alakot, egy igen jó fiatal alakot.” (Somogyi-könyvtár irattára; a vonatkozó adatokat Fári Irénnek köszönöm.) – *Pestre sem bírtam [...] egy sort is dolgozni*: Tömörkény ekkor a Pesti Hírlapnak volt rendszeres tárcaírója. – *a szakállas Kozma*: egyike azoknak a kubikusoknak, akiket Reizner lefényképeztetett Fadrusz János Tisza-szobrához. Közelebbit nem tudunk róla, de érdekes, hogy Tömörkény név szerint ismerte. – *Vecsernyés*: e képről is ugyanaz mondható, mint az előbbiről.

7

Pósa Lajosnak

Kedves Lajos barátom.

Az írás, amit Dankó temetésére nézve küldtetek a városhoz, már a hatóság előtt van s intézkedést is tett benne.

Röviden ide megírom neked, hogy miféle állásponton van a város s megkérek arra, hogy ilyen formán légy szíves irányítani a dolgokat abban az esetben, ha a szomorú eset csakugyan bekövetkezne. Ez álláspontok az alábbiak volnának:

1. A város temetteti el Pistát. Viseli a leszállítás költségét, az itthoni funebrálását nemkülönb; gondoskodik arról, hogy itthon az eltakarítás kellő dísszel menjen s a város valamely főbb terén (Szabadság-szobor, Kossuth-szobor, esetleg Dugonics-szobor mellett) búcsúztatás történjék alkalmas és megfelelő módon.

2. A város viseli az odafent való koporsózás költségét is, ha az nem lessz túl magas. A vállalatok igencsak ki szokták zsarolni ilyen esetekben a felet, arról kellene hát intézkedni, hogy itt ne legyen túl magas költség.

3. Ha a Szegényt odafent valamely irodalmi társaság utolsó útjában ünnepélyesen kísérsi óhajtaná, vagy a ravatalozásnál kívánna külön kitüntetések tenni: az ezzel járó kiadásokat az illetők viseljék.

A város általán azt szeretné, ha a temetésnek a budapesti része, anyagiakban nem múltna felül egy, hasonló esetben szokásos temetés kiadásainak a mérvét s amennyiben az mégis túl menne ezen a határon: ennek költsége ne terhelje a közpénztárt.

Nehogy később e felől valamely zokszó essen.

Bizalmasan írom meg neked e pár sort és arra kérlek, hogy a netáni gyászeset alkalmával ehhez képest légy szíves intézkedni. Valamint a felől is, hogy a hullaszállítási engedély, amelyet az alispántól, nálatok a polgármestertől kell kikérni, rendben legyen. Erre ügyelni kell. Én már két esetben szállítottam haza vidéken elhalt családi halottat: mondhatom, hogy sok baj van vele a tiszteletreméltó közigazgatásnál.

Singer és Wolfneréknél bizonyára lesz valamely alkalmas üzleti eszű ember, aki a Pompes funébres dolgát elintézi úgy, hogy az ne legyen drága.

Ha szükség lesz reá, a város részéről felmegy valaki lekísérni a halottat. Esetleg én, vagy pedig valaki a szenátus tagjai közül.

Tisztelettel üdvözöl szerető
barátod

Szeged, 903, jan. 11.

Tömörkény István

Autográf, jelzete: magántulajdonban (Nagy Péter, Budapest).

A címzett, Pósa Lajos (1850–1914) költő, gyerekíró, korábban szegedi újságíró, Dankó Pistának szövegírója és barátja; Szegeddel a városból való elköltözése után is kiterjedt, jó kapcsolata maradt.

Az írás: Pósa Lajosnak Szeged városához küldött levelét nem ismerjük. – *Dankó temetésére nézve*: Dankó Pista (1858–1903), a magyar nótaszerzés már életében is legendás alakja ekkor haldoklott. A Szegedi Napló *Irodalmi hírek* című cikkében -csi 1903. jan. 8-án hírt adott „Dankó Pista életét emésztő nagy betegségéről”, s azt állította, hogy „haló-ágyán fekszik”. Tömörkény levelével egyidőben, 1903. jan. 11-én a lap újra hírt adott *Dankó Pista betegségéről*, majd ismételten visszatért erre. Jan. 14-én *Dankó Pista és az édes anyja* címmel adtak újabb beszámolót a nótaszerző állapotáról, megírva, hogy „holttestét napok óta brutális kegyetlenséggel dobálja a nyilvánosság”, ám „megtörtént vele a csoda, hogy haza hozták életében a holttestét”. Jan. 15-én Dankó Janovics Jenőhöz írott levelét tették közzé. A haldoklás azonban elhúzódott, Dankó 1903. márc. 29-én halt meg. A Szegedi Napló márc. 31-i beszámolójából tudjuk, hogy „Dankó halálának hírére Pósa tudatta először a szegediekkel. Tegnap délután egyszerre sürgönyözött Gaál Endre dr. kultúrtaácsnoknak és Tömörkény Istvánnak [...] Gaál a tanács utólagos jóváhagyásának reményében azonnal megkérte Tömörkényt, hogy a holttest hazaszállításának elintézése végett utazzon föl Budapestre.” „A búcsúbeszédet a szegedi írók és hírlapírók nevében Tömörkény István mondja.” Ugyancsak a Szegedi Napló március 31-i száma hozta *Dankó Pista* címmel Tömörkény nekrológiát is. Ide tartozó mozzanat, hogy a szegedi író, Pósa Lajos és mások társaságában a Dankó halálát követő első halottak napján is ellátogatott a sírhoz. (vö. *Halottak napja*. Szegedi Napló, 1904. nov. 2. 1–2.) – *miféle állásponton van a város*: értesüléseit Tömörkény valószínűleg Gaál Endre kultúrtaácsnoktól szerezte, akivel (mint a fentiekből is kiderül) ez ügyben együttműködött. – *funerálás*: a gyászszertartását. – *odafent való koporsózás*: Dankó ekkor Budapesten lakott. – *Singer és Wolfneréknél*: a Singer és Wolfner könyvkiadó cég, amellyel Pósa is, Tömörkény is munkakapcsolatban állott. – *Pompes funéres*: gyászpompá.

8

Domokos Lászlónak

Kedves Laczi.

A segédkönyvtárosi állásért idehaza is nagy mozgolódás mutatkozik. Már t.i. arra az esetre, ha én előlépek, ami valószínű ugyan, de nem tekinthető holt bizonyosságnak.

Emerre pályázni óhajtanának Kisteleki, Cserzy, Móra, Szász Gyula tanító s talán még mások is. Könyvtárnoki praxisa egyedül Szásznak van, neki minősítése is van, amennyiben két ízben vett részt az e célra rendezett tanfolyamokon.

A dolog úgy áll eddig, hogy a közgyűlés választ, de a főfelügyelőség minősít. Ezt azonban talán módosítani fogják, mert némelyek a városi autonóm jogok sérelmét látják benne. Hát nem tudom mi lesz: kísérd figyelemmel a lapokat.

Nekem természetesen nagyon bajos bármely aspiránsról akár pro, akár contra nyilatkozni: végeredmény az, hogy aki jön, munkaképes ember legyen, aki nem ijed meg a heti 43 óras szolgálatról.

A közgyűlésen azt hiszem, Kistelekinek s Cserzynek lenne pártja, előbb azonban a minősítés kérdését kell eldönteni, mert ha a minősítés érvényben marad, akkor I helyen Szász áll, II helyen Szigethy, ha t.i. csakugyan folyamodna, amit csak úgy fülhegygyel hallottam.

Majd elválnak a dolgok.
Addig is üdvözlő barátod
Szeged, 904, febr 8.

Tömörkény

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 58.8.

A címzett, Domokos László (1882–1973) újságíró, a kolozsvári egyetem állam- és jogtudományi karának hallgatója; utóbb (1906) államtudományi doktor, a szegedi Pénzügyigazgatóság munkatársa (előbb végrehajtó, majd 1908–12: pénzügyi fogalmazó, 1914: segédtitkár, 1915-től pénzügyi titkár); 1914-től Budapesten élt. Szegedi éveiben, mint költő, a helyi irodalmi élet egyik ambiciózus fiatalja volt, Móra Ferenc baráti köréhez tartozott. (Vö. PÉTER LÁSZLÓ: Domokos László 1882–1973. Somogyi-könyvtári Műhely, 1982. 1. sz. 1–13.)

A *segédkönyvtárosi állásért*: Reizner János halálával (1904. jan. 19.) megüresedett a Somogyi-könyvtár igazgatói állása; Tömörkény ekkor már várható kinevezése esetén fölszabadult volna az ő segédkönyvtárosi státusza. Domokos Reizner János rokona volt, bejárt hozzá a könyvtárba, s mint ilyen, nem volt eleve esélytelen. – *Kisteleki*: Kisteleki Ede (1861–1931) költő, újságíró, a Szegedi Napló munkatársa. – *Cserzy*: Cserzy Mihály (1865–1925) borbélymester, író, *Homok* aláírású tárcáival a szegedi népies novella egyik országosan ismert és becsült képviselője. – *Móra*: Móra Ferenc (1875–1934) író, költő, újságíró, a Szegedi Napló munkatársa; a segédkönyvtárosi állást ő nyerte el, majd Tömörkény halála (1917) után ő lett a Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum igazgatója. – *Szász Gyula*: (1864–1944), tanító, 1900 júniusától 1904-ig önkéntes, ingyenes múzeumi-könyvtári munkatárs, majd szerződéssel 1938 júniusáig az intézmény munkatársa. – *közgyűlés*: Szeged város közgyűlése; mivel a Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum városi fönntartású intézmény volt, hatáskörébe tartozott az intézmény tisztviselőinek megválasztása és kinevezése is. – *a főfelügyelőség*: a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége; 1897-től állott fön, feladata volt az intézményhálózat szakmai egységének megteremtése és felügyelete. – *aspiránsról*: itt: pályázóról, jelölről. – *Szigethy*: Sz. Szigethy Vilmos (1877–1956) író, újságíró, 1903-tól a város levéltárosa; hosszabb ideig Móra Ferenc legjobb, legközelebb barátja. Mai szemmel elsősorban kései, visszaemlékező könyvei, tárcái jelentősek. – *Majd elválnak a dolgok*: az 1904. őszi pályázaton első helyen Mórát, másodikon Szász Gyulát, harmadikon Cserzyt jelölték. Domokos vereségét felekezeti okokra (katolikus-református rivalizálás) vezette vissza, érvelését azonban életrajzírója, Péter László nem fogadja el. Vö. Somogyi-könyvtári Műhely, 1982. 1. sz. 3–4. Tömörkény és Móra, mint új igazgató, ill. segédkönyvtáros dec. 1-én tette le hivatali esküjét. (*Új tisztviselők esküétele*. Szegedi Napló, 1904. dec. 2. 3.)

9

Singer és Wolfner cégek

Igen tisztelt Uraim.

A Gerendás Szobákért járó 500, vagyis hogy Ötszáz koronát éppen alkalmas időben megkaptam. Köszönöm is.

Tisztelettel vagyok

Szeged, 904, márcz. 24.

kész hívük
Tömörkény István

Autográf, jelzete: MIM Kézirattár, V.126. A kézirattár katalógusa ismeretlen címzettüként tartja nyilván. A *Gerendás szobákból* című Tömörkény-kötetre való utalás azonban nyilvánvalóvá teszi, hogy a levél a könyv kiadójához, a Singer és Wolfner céghez ill. ennek vezetőihez íródott. Tömörkényt 1904-től tíz évre szóló szerződés kötötte ehhez a konzervatív karakterű, de a maga nemében színvonalas könyvkiadóhoz. Szerződését az író, mint egy Cserzy Mihályhoz írott levele tanúsítja, a maga számára előnyösnek vélte. (Vö. PÉTER LÁSZLÓ: Tömörkény világa. Bp. 1997. 166–167)

10

Ismeretlennek

Kedves barátom,

Kérem az engedelmet, hogy szép könyvedet eddig nem köszöntem meg. December elseje óta feküdtem. A becses tudóm nincs velem egy véleményen. A Szegedi Naplóban írtunk felőle, utólagos jóváhagyásod reményében egy tárczádat belőle közöltük is.

Ismételten barátilag és szeretettel köszönt
kész híved

Szeged, 904. 16/XII

Tömörkény István

Autográf; jelzete: MIM Kézirattár, V.3189/9. A kézirattár katalógusa ismeretlen címzettüként tartja nyilván. A címzett talán Petelei István (1852–1910) író, akinek *Apró képek* című tárcáját éppen december 16-án közölte a Szegedi Napló, a következő szerkesztőségi jegyzettel: „Mutatvány a régóta hallgató nagy magyar író »Az élet« című, most megjelent kétkötetes munkájából.” Ezen kívül ugyanis 1904. december első felében nincs másik olyan közlemény (tárca-közlés és ismertetés) a Naplóban, amelyekre Tömörkény utal. Ha a december elseje előtti írásokat is számba vesszük, szóba jöhet Gyalui Farkas is, akinek *A király előtt* c. írását 1904. nov. 13-án hozta a Napló, ezzel a szerkesztőségi megjegyzéssel: „A kitűnő írónak most megjelent és nekünk megküldött »Látomány az éjszakában« kötetéből.”

December elseje óta feküdtem: Tömörkény ekkori betegségéről közelebbit nem tudunk. A tüdőbajt – tüdővérzés után – valamikor 1905 őszén állapították meg nála. Vö. Burger Gusztávhoz írott, 1906. febr. 21-i levelével. KISPÉTER: Tömörkény, 231.

11

Móra Ferencnek

Boldog új évet kíván

Tömörkény István

a feleségével és csemetéivel együtt

Autográf, névjegyén, a név nyomtatott. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.815. Keltezetlen. A formális újévi üdvözlés arra vall, hogy ez még közös munkájuk kezdetén, 1905 és 1907 között született – később, a közös munkában összecsiszolódva, kapcsolatuk már közvetlenebb, bensőségesebb, kevésbé formalizált volt. A legvalószínűbb, hogy ez az üdvözlés Móra könyvtári alkalmazását követően, 1905 vagy 1906 első napjaiban íródott.

A címzettől, Móra Ferencről ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

feleségével: Kiss Emmával; róla ld. a 3. sz. levél jegyzetét. – *csemetéivel:* Tömörkény Lászlóval (1895–1971) és Erzsébettel (1897–1988).

12

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó,
Készséggel hozzájárulok kedd reggelig.
Hétfőn különben én is Algyőre szándékozom.

Üdv

Pista

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.817. A levél Móra Ferenc Tömörkényhez írott levelének üres oldalára íródott; de az eredeti levél utólag ketté van vágva. Móra szövegéből így csak ennyi maradt: „Kedves Pista bátyám! / Hivatalos tisztelettel kérek és igaz szeretettel: légy szíves nekem szabadságot adni a két ünnepre s esetleg keddre egész napra.” Tömörkény sorai erre a kérésre válaszolnak. Keltezve egyik szöveg sincs, Móra kézírása 1904 és 1910 közé, a kezdő időpont közelébe helyezi a dokumentumot. Móra utalása a „két ünnepre” azt valószínűsíti, hogy esetleg a húsvéti ünnepek előtt keletkezett a levél. Húsvét 1905-ben április 23-án és 24-én, 1906-ban április 15-én és 16-án volt. Ha valóban a húsvéti ünnepekről volt szó, a levélváltásra az e dátumok előtti napokban kerülhetett sor. Valószínűbb azonban, hogy Móra 1905 karácsonyára kért szabadságot. Egyik, 1905 szilveszteri levelében ugyanis arról ír, hogy „Tömörkény holnap, újév reggelén a bátyjához megy minden családostól s én, aki vakáción töltöttem a karácsonyi ünnepeket, nem kívánhatom tőle, hogy az én kedvemért megint ő maradjon itthon.” (Móra Ferenc családi levelezése. Sajtó alá rend. Kőhegyi Mihály, Lengyel András. Kecskemét, 1987. 220.) Karácsony (1905. dec. 24–25.) ekkor vasárnapra és hétfőre esett. Minden valószínűség szerint tehát Tömörkény levele 1905. dec. 22-én vagy 23-án született.

A levél megértéshez tudni kell, hogy a Városi Múzeum (amelynek igazgatója Tömörkény, beosztott munkatársa pedig Móra volt), ekkoriban ünnepnapokon tartott csak nyitva. Mórának tehát ekkoriban a húsvéti és a karácsonyi ünnep nem volt automatikusan munkaszünet.

én is Algyőre szándékozom: testvéréhez, Steingassner Józsefhez (1856–1922), aki ekkor Algyőn volt tisztartó.

13

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó.
Elkalandozási viszontagság megóvása szempontjából a feleségem is kijön a Bitóba.
De csak vaacsora után.
Miről a számvevőséget, a mérnöki hivatalt és Móra Ferencz könyvtárnokot értesítjük.
Kelt, ott.

Pista

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.814. Keltezetlen, a levél papírja azok közé a naptárlapok közé tartozik, amelyekre Tömörkény egy 1906-os levelét is írta. Valószínű keletkezési ideje így: 1906.

feleségem: Kiss Emma, vö. a 3. sz. levél jegyzete. – *Bitóba:* Bitó Ferenc alapította nevezetes szegedi halászcserháza; fia, „ama nevezetes János, aki minden idők legzamatosabb halpaprikáját főzte” (Sz. Szigethy Vilmos: *Régi szegedi kocsmák*. Szeged, 1988. 96. vö. még: 93–108.). Bitó János (1855–1932) önéletrajza: *Az én kiskirályságom*. Szeged, 1930. – *vacsora:* bizonytalan olvasatú szó. – *Miről a számvevőséget stb.:* e fordulat a múzeumi hivatalos levelezés stílusimitációja, ironikus fölidézése. – *Kelt, ott:* azaz a Bitóban.

14

Singer és Wolfner cégnek

Tisztelt Uraim!

Van szerencsém tudatni, hogy a küldött 300 Koronát, mint a folyó évben kiadandó novellakötet honoráriumának egyik részét, a mai napon rendben, köszönettel megkaptam.

Kiváló tisztelettel

Szeged, 1906. június 2.

Kész hívük

Tömörkény István

Autográf, jelzete: MIM Kézirattár, V.122. A kéziratár katalógusa ismeretlen címezettként tartja nyilván. A levél tartalma azonban nyilvánvalóvá teszi, hogy a címzettek a Singer és Wolfner cég vezetői, akikkel Tömörkény 1904 óta szerződéses viszonyban állott.

a [...] *kiadandó novellakötet honoráriumának egyik részét:* ez alighanem az 1907-ben kiadott *Különféle magyarok meg egyéb népek* terhére fölvetett előleg, amelyre nyári tátrai fürdőkúrájához volt szüksége. Vö. a 15. és 16. levéllel.

15

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó. Köszönöm az értesítést, ma vagy holnap írok a szóban forgó ügyben oda, ahova kell. Itt jól van minden, csak a lakás-rumli nagy. Még mindig Póprádon vagyok, tegnap Felkán, ma Csorbán voltunk. Holnap pár napra ismét Felkára megyünk s majd onnan a Virágvölgybe, ha szoba lesz.

Kérlek, újabb értesítésig címezd a lapokat dr. Hankó címére, kérem a Naplót is.

Feleségedet, Pankát üdvözli barátod

Pista

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.772. A képeslap (Tátra, Hosszú tó) címezése: *Tekintetes / Móra Ferencz városi könyvtáros / úrnak / Szeged*. A szegedi postabélyegző kelte: [1]906. júl. 21.

A címzetről ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

az értesítést: Móra levelét nem ismerjük. – *a szóban forgó ügyben:* az utalást nem tudjuk azonosítani; Tömörkény itt, nyílt képeslapon üzenve, szándékoltan homályos a kívülállóknak. – *itt jól van minden:* Tömörkény, tüdőbaját gyógyítandó, július 15-étől augusztus 15-éig a Tátrában (Poprádon és környékén, főleg Virágvölgyben) pihent. Elutazásáról Móra 1906. júl. 23-i levele is tanúskodik: „Tömörkény már egy hete elutazott, azóta helyettesítem a hivatalban is, a szerkesztőségben is.” (MF családi lev. 26.) Gyógyfürdői élményeiről és tapasztalatairól Tömörkény *Görbe vidékek* c. tárcája

szól: Szegedi Napló, 1906. aug. 17. 2–3., aug. 19. 2–4. – *Még mindig Poprádon vagyok*: a tátrai nyaralóhelyek zsúfoltsága miatt; szálláshelyük végül Virágvölgy lett, amely – ahogy maga Tömörkény írta – Poprád „nyaralótelepe”, korábbi nevén Blumenthal. Vö. Szegedi Napló, 1906. aug. 19. – *dr. Hankó*: valószínűleg Hankó Vilmos (1854–1923) akadémikus, a budapesti II. ker. állami reáliskola tanára, számos, a fürdők vegytanával is kapcsolatos ismeretterjesztő mű szerzője. – *Feleségedet*: Walleshausen Ilonát (1880–1953). – *Pankát*: Móra Ferenc lányát, Annát (1903–1973).

16

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó. Felka napjai meg vannak számlálva, holnap délután megyünk a Virágvölgybe, kérlek ennél fogva, hogy oda utasítsd az elküldeni valót, ha van (Virágvölgy. Poprád mellett.) Egyébként postaállomás.

Ha Jászay Mari írt volna valami levelet, amely a pusztaszeri Árpád-ünnepre vonatkozik, kérlek, tudasd a tartalmát Terescsényi Gyulával (Fváros Római körút) vagy Becsey Károllyal.

Az idő itt elég jól eltelt. Pénteken d.u. jöttünk ide, akkor pakolásztunk, szombaton dolgoztam, vasárnap Poprádon voltunk ebéden, hétfőn Daitis itteni doktornál (a term. rajzi kurzusból ismered Éjszak zord fiát) nagy uzsonnán szomorodnival, ma reggel villamos úti kocsizás[,] Tátrafüredre mentünk, onnan Tarpatakon át gyalog Tátra Lomniczra (ötödfél órás utacska), onnan vasúton Poprádra, onnan megint gyalog haza ide.

Sem a Csorba-tói magaslaton, sem a mai hegyi út alatt nem volt bajom a tüdőmmel. Az orvosoknak sincs sok bajuk velem, csak Hankó kívánja föltétlenül, hogy erdőben is töltsék valamennyi időt – ezért megyünk holnap a Virágvölgybe.

Nem tudom, meddig bírom ott ki. Úgy tervezem, hogy ha szabadjegyet nem kapok, megint a szolnok–csabai úton megyünk haza s előbb indulván, a szabadság utolsó napjait Algyőn töltjük Jóskánál. Erről különben majd tudatlak, ha odaértünk, telefonon.

Mindnyájatokat üdvözöl

kész híved

Felka 24/VII

Pista

Az étvágy kitűnő, a sört takarékosági szempontból tömegfogyasztás alá vettem, mert poharankint csak 6 vas az ára.

P.

Autográf, a *Szegedi Napló* fejléces levélpapírján. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.810.

A címzetről ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

Felka napjai meg vannak számlálva: vö. a 15. sz. levél jegyzetével. – *Jászay Mari*: (1850–1926) színésznő, Tömörkény nagy tisztelője; cikként közölt levelét az íróról ld. Szegedi Napló, 1902. febr. 23. – *a pusztaszeri Árpád-ünnepre*: Az Árpád Egyesület, amelynek Tömörkény főtitkára volt, minden évben augusztusban vagy szeptemberben nagy ünnepségeket rendezett Pusztaszeren. (Vö. ZOMBORI ISTVÁN: *Tömörkény és Pusztaszer*. Dél-Alföld, 1998. aug. 20.) Jászai Mari nyilván ezen a rendezvényen lépett volna föl. – *Terescsényi Gyulával*: (1845–1932), az Árpád Egyesület egyik vezetője, maga is író. – *Fváros*: Felsőváros, Szeged egyik városrésze. – *Becsey Károllyal*: (1867–1921), ügyvéd, országgyűlési képviselő, az Árpád Egyesület elnöke. – *Pénteken*: július 20-án.

– *Daits*: Daits Ede felkai orvos, 1901-ben a múzeumi természetrajzi „kurzus” (tanfolyam) résztvevője Tömörkénnyel együtt; ekkor egyben a Kárpát Múzeum igazgatója is. – *nem volt bajom a tudómmel*: vö. a 15. sz. levél jegyzetével. – *Hankó*: Hankó Vilmos, róla ld. uo. – *ha szabadjegyet nem kapok*: nem kapta meg, pedig kérését Lázár György polgármester is támogatta; az esetet utóbb Móra is fölemlgette: *Beszélgetés a ferde toronnyal*. Bp. 1927. 138. – *a szolnok-csabai uton*: „Szededtől Poprádig huszonkét óra a vasutozás s ez mindössze nyolc forintba kerül a második osztályon, ha nem Budapestnek megy az ember, hanem Csabán és Szolnokon át halad Hatvan felé.” Tömörkény, Szegedi Napló, 1906. aug. 17. 2–3. – *Algyőn töltjük Jóskánál*: bátyjánál, Steingassner Józsefnél. – *6 vas az ára*: 6 krajcár; numizmatikus kollégám, Nagy Ádám szerint a vas nemhivatalos elnevezése volt a váltópénznek. Tömörkény viszont máskor is használta, így pl. 1891. jan. 25-én: „12 vas egy létra sör” (idézi Péter László, Tömörkény, 54.).

17

Móra Ferencnek

Virágvölgy, este, 2/IX. 906

Kedves Ferkóm!

Köszönöm a leveledet. Most jöttünk haza Dobsináról, kellemes kis utazás volt, az egyik ló beledöglött útfélen s így az Abenteuerok szaporodtak, ami mindenesetre eredmény.

1. Egyébként nincsen baj semmi. Schönherr levele nem igényel sürgős elintézet, majd otthonról elcsináljuk Gulyással.

2. A gazdatársi fölszólítás meglehetősen hiányos kompozíció, mert nem írja meg, hogy hova kell fizetni a részvényjárulékot. Ennélfogva ez is ráér otthoni időben is. Ha azonban Kiss Ferkó esetleg fölmenne, kérlek, fizesd ki két (?) részvény esedékes járulékát neki, ő jobban tudja, hova kell vinni.

3. Pénzre nincsen szükségem; még ami nálam van, abból is hazaviszek egy részt. A Tátrák drágaságáról való mondások mesebeszédék, itt csak az költeth a zsebén túl, aki vagy kártyázik, vagy egyéb irányban bolond. Mindenhova elmegyünk, ahova kedvünk tartja, ételben-italban nem takarékoskodunk, a személyzettől sem tagadom meg az illető borralalót – mégis 18 nap múltán, vasúti költséget is beleszámítva, az elhozott 400 forintból még van 250 s egynehány forintom. Pedig már majd hazafelé igyekszünk a jövő héten. A pusztára s a tanyára is ki akarok ugyanis menni. Ne ijedj meg: a szabadságidő pontos betartásával.

4. Az irodalmi tervezet dolgában már a múlt héten írt Cserzy s a tanácsomat kívánta. Gondolom, Gánócson kódorogtunk akkor, amire írtam neki, hogy biztos bázis nélkül ne legyen se hal, se hús. Szerkesztőségi szobákban megépített légvárak nem mindig bírnak biztos fundamentummal. Van felőlük tapasztalatom. Nem írtam meg Miskának, hogy az új nyomda munkaszerzési kísérletének látom messziről az egész dolgot, de azt tudattam vele, hogy én nem mehetek bele szerződés-szegés nélkül a vállalatba, azt pedig nem kívánhatja tőlem senki.

Ráérünk, Ferkó, erről még otthon is beszélni. Egy ilyen 40-50 ezer forintos vállalat nem disznó-hólyag, amit pár nap alatt föl lehetne fűjni, különösen olyan körökben, ahol ma szokás elfeledni azt, amit tegnap mondtak.

5. Nagyon örülnék, ha a hírlaposztályt a szünet alatt Gyula rendbe szedné. Így ő a szerződő munkahónapokban az emeleten találhatna foglalkozást, amiktől te fölszabadulván,

a második emeletre időd juthatna majd akkor.

Bajára 13-án szándékolt utazásodnak nincsen semmi akadály, csak Gyula 13, 14 és 15-én legyen a délelőtti hivatalos órák alatt a boltban.

Az én szabadságom 15-ével záródik: terminusra pontosan otthon leszek 16-án reggelre. Ha Bajáról visszajöttök, ismét bátran mehetek a kulcsos városba, sőt meg is kérnék, hogy némi ethnographiai pénzt magaddal vivén, vásárolj ott egyetmást, szerszámot, parasztfaragást, s, ha van, szövöttest.

Csak arra kérnék, hogy 16-án ne kelljen nekem okvetlen redakcióba mennem, mert a hosszú út elfárasztja az embert – bár, az előzőkön okulva, hazafelé első osztályon szándékozunk utazni.

10-én elmegyek innen valószínűleg. Egy napot Poprádra s Felkára szánok s így 12-én délután Algyón lehetünk. Vagy ott maradunk, vagy a tanyára megyünk, de 16-án föltétlen otthon leszek s te teljes nyugalommal mehetsz haza.

Tisztelettel üdvözöl[.] Móráné asszonyomat s a Panka leányzót köszönti baráti szeretettel

Pista

Gyulának és kedves nejének üdvözetünket!

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.821. A keltezés téves; nem szeptember 2., hanem augusztus 2. a helyes dátum; Tömörkény aug. 16-án már Szegeden volt, s a rákövetkező napokban már hivatali teendőit is intézte (vö. a Somogyi-könyvtár irattára).

A címzetről ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

a leveledet: Móra beszámolóját nem ismerjük. – *Dobsináról:* Poprád környéki nyaralóhely; Tömörkény alkalmi kiránduláson volt itt. – *Abenteuerok:* kalandok (német). – *Schönherr levele:* Schönherr Gyula (1864–1908) akadémikus, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatóőre, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének előadó-titkára. Levelét, amelyet nem ismerünk, valószínűleg ez utóbbi minőségében írta. – *Gulyással:* Gulyás Pál (1881–1963) irodalomtörténész, bibliográfus, (későbbi) főműve a *Magyar írók élete és munkái*, amelynek kiadása jelenleg is tart. – *gazdatársi fölszólítás:* Tömörkény Burger Gusztávékhoz írott 1906. febr. 21-i leveléből tudjuk, hogy betegsége miatt takarékoskodnia kellett, s gyerekeiről való gondoskodásként különféle biztosításokat kötött. Idézi Kispéter: Tömörkény, 231.) Az itt hivatkozott „gazdatársi” szövetkezés, amelyről közelebbit nem tudunk, ezek közé az anyagi biztonságot célzó pénzügyi tranzakciók közé tartozhatott. – *Kiss Ferkó:* Kiss Ferenc (1860–1952) erdőmérnök, erdő-telepítő, az Alföld-fásítás élharcosa; Tömörkény és Móra baráti körének tagja. – *18 nap múltán:* ez is azt igazolja, hogy ekkor még augusztusban járunk; Tömörkény július közepén kezdte meg szabadságát. – *vasúti költséget:* az előző levél jegyzetében hivatkozott tárcából tudjuk, a vasútjegy ára nyolc forint volt. – *A pusztára és a tanyára:* Algyőre Steingassner Józsefékhez, illetve a Zákányszékhez tartozó Sebőkhögybe, ahol apósa tanyája volt. (Utóbbira ld. PÉTER LÁSZLÓ: Tömörkény, 126–130.) – *irodalmi tervezet:* valamelyik szegedi nyomda könyvkiadási terve, amelyről Cserzy Mihály számolt be Tömörkénynek. – *Cserzy:* Cserzy Mihály. – *Gondolom, Gánócson kódorogtunk:* Tömörkény Cserzyhez írott levele valóban Gánócson íródott. Vö. PÉTER LÁSZLÓ: Tömörkény, 166–167. – *hírlap osztályt:* a Somogyi-könyvtár hírlaptárát. – *Gyula:* Szász Gyula, aki ekkor is a kultúrpalota sokoldalú, változatos munkakörökben foglalkoztatott munkatársa volt. Róla ld. a 8. sz. levél jegyzetét. – *a második emeletre:* a kultúrpalota 2. emeletén a múzeum helyiségei voltak. – *Bajára [...]* szándékolt utazásodnak: Baján élt Móra sógora, feleségének bátyja, Walleshausen Gyula (1878–1943)

orvos és felesége. – *a boltban*: a kultúrpalotában. – *a kulcsos városba*: Kiskunfélegyházára, ahol Móra szülei és anyósa is éltek. – *ethnographiai pénz*: a múzeum néprajzi tárgyak gyűjtésére fordítható pénze. Móra kiskunfélegyházi gyűjtéséről ld. JUHÁSZ ANTAL: *Móra Ferenc félegyházi néprajzi gyűjtései*. = Somogyi-könyvtári Műhely, 1979. 1–4. sz. 83–86. – *redakcióba mennem*: Móra is, Tömörkény is „másodállásban” a Szegedi Napló cikkírója volt ekkoriban; Tömörkény vonatkozó vezércikkeit a kutatás eddig még nem azonosította. – *az előzőkön okulva*: a 22 órás, átszállásokkal, csatlakozásra várakozásokkal is tarkított Szeged–Poprád út meglehetősen fárasztó volt, hivatkozott tárcájában Tömörkény megírja, hogy éjszaka pl. még leülni sem tudtak a vonaton. – *Móráné*: Walleshausen Iлона. – *Panka leányzót*: Móra lányát, Annát. – *Gyulának és kedves nejének*: nem dönthető el bizonyossággal, hogy itt is Szász Gyuláról, (és feleségéről) van-e szó, vagy a „bajaiakról”, tehát Móra sógoráékról. Az utóbbi a valószínűbb.

18

Móra Ferencnek

Boldog újévet kívánnak

Tömörkényék

Autográf, Tömörkény István névjegyén. A boríték címezése: *Tekintetes / Móra Ferencz úrnak és családjának / Szeged / Somogyi-utca Fehérkereszt ház*. A postabélyegző kelte: [1]907. jan. 2. Jelzete: MFM Ir. gyűjt. 55.816.

A címzetről ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

Fehérkereszt ház: Somogyi u.19. (Tésik Józsefné szíves közlése.) Móra e lakásáról korábban nem volt tudomása a kutatásnak.

19

A Dugonics Társaság munkatársának

Tisztelt Uram.

Kérem, legyen szíves a mellékelt conceptust alkalmas formában lemásoltatni, Lázár dr. úrral aláíratni, azután a mellékelt levél kapcsán póstán elküldeni az alábbi címre:

Nagys .

Herczeg Ferencz úrnak
a Petőfi-Társaság elnökének

Budapest.
Akadémia.

Ha, van Dugonics-Társaságos levélpapírja és borítékja: kérem, legyen szíves belőlük néhány darabot küldeni.

Tisztelettel üdvözl:

Tömörkény

Autográf, *A Dugonics-Társaság elnöksége* fejléces levélpapírján. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A levél keltezetlen, de az 1907. évi iratok között, az év elején található, így valószínű kelte: 1907. A címzett a Dugonics Társaság titkárságának adminisztratív ügyeket intéző munkatársa.

a mellékelt conceptust: a fogalmazványt nem találtuk meg. – *Lázár dr. úrral*: Lázár Györggyel,

a Dugonics Társaság elnökével. Róla ld. az 1. sz. levél jegyzetét. – *Herczeg Ferencz*: (1863–1954) író, a „hivatalos” irodalom vezéralakja.

20

Ismeretlennek

Kedves barátom.

Móra Ferencz kollegámat, városi könyvtárost, aki régészeti, hivatali ügyekben járja a határtokat, szíves figyelmedbe ajánlom.

Tisztelő híved

Tömörkény István

Autográf, egy *Tömörkény István / a szegedi Somogyi Könyvtár és / Városi Múzeum igazgatója / a Petőfi Társaság r. tagja* szövegű névjegyen. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.823. Keltezetlen, de a Petőfi Társaságra való utalás nyilvánvalóvá teszi, hogy 1906 decembere után, talán 1907 tavaszán keletkezett. Tömörkény ugyanis 1906 decemberében lett a társaság tagja, tagságát föltüntető névjegyét újdonsült tagként nyomatta, később e címét névjegyen már nem szerepeltette. A címzett ismeretlen; valószínű, hogy Móra Ferenc ezt az ajánlást nem is használta föl, hiszen ez a hozzá írott Tömörkény-levelekkel együtt került a múzeumba.

21

Pálfy Józsefnek

196/1907 sz

Tekintetes Árvaszéki Elnök úr!

A gondnokság alatt álló Lefter Minka szegedi lakosnőnek a tek. Árvaszék által őrzött ingóságai között több oly tárgy (leginkább régi érmek) foglaltatik, amiknek kereskedelmi értékük alig van, ellenben muzeális becsűek s így, ha az említett ingóságok értékesítés alá kerülnek, kívánatos volna azokat a városi múzeum megfelelő osztályai részére megszerezni.

Ennélfogva arra kérem tek. Elnök urat, hogy értékesítési szándék esetén ezt az ügyet jóakaratólag pártolni s alulírottat annak idején értesíteni kegyeskedjék.

A Tekintetes Elnök úrnak

tisztelettel

Szeged, 1907. június 26.

Tömörkény István
könyvtár- és múzeumigazgató

Idegen kéz (Móra Ferenc) írása, az aláírás autográf; a *Somogyi Könyvtár / Szeged* levélpapírján. Jelzete: magántulajdonban. Címzettje nincs megnevezve, de a megszólításból kiderül, hogy e levél Pálfy Józsefnek (1874–1944) szól: 1906 és 1918 közt ő volt Szeged árvaszéki elnöke.

A címzetről ld. HABERMANN GUSZTÁV: *Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez*. Szeged, 1992. 211.

– *Lefter Minka*: nem tudunk róla közelebbit.

Nagyrabecsült Uram!

A magyar irodalmi világ örömnapot ül most, amikor nagyrabecsült és tisztelt Uram gazdag költői munkálkodásának negyvenesztendő jubileumát ünnepli.

Üdvözlő tisztelői sorából a Dugonics-Társaság sem maradhat el és meleg szeretettel köszönti a költőművészt, aki négy évtized munkája során át el nem múló értékű irodalmi alkotásokkal gyarapította nemzeti irodalmunkat, annak berkeiben sudár és magas, örökké virágzó fákat nevelt, és szívéből való kincseket vitt a nemes költészetet szerető lelkek elé.

A Dugonics-Társaság örömmel és tisztelettel köszönti a költőt. És tolmácsolja ezen sorok által azt az óhaját: dús erőben és alkotásra kész kedvben, a magyar irodalom gyönyörűségére sokáig tartsa meg az Isten.

Szegeden, 1907. december...

Hazafiúi üdvözzettel

elnök

Nagyságos

Kiss József úrnak,

Budapesten.

Autográf, aláíratlan, a Dugonics Társaság elnökének, dr. Lázár Györgynek a nevében írott fogalmazvány: a címzett ennek lemásolt (legévelt?), s Lázár György által aláírott missilis változatát kaphatta. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai.

A címzett, Kiss József (1843–1921) költő, A Hét főszerkesztője; az Ady föllépése előtti idők népszerű alkotója, jelentős irodalmi közszereplője.

a *Dugonics-Társaság*: 1892-ben alapított szegedi irodalmi társaság; ügyeinek tényleges intézője ekkor, mint főtitkár, Tömörkény. Kiss József és a Társaság kapcsolatáról ld. APRÓ FERENC: *Kiss József a Dugonics Társaságban*. Délmagyarország, 1983. máj. 28.

Igen tisztelt titkár Úr.

Tisztelettel értesítem, hogy, sajnálatomra, a márcziusi ülésre nem mehetek föl.

A Dugonics-Társaságtól ugyan mehetnék, mert az, az árvízi évfordulóra való tekintettel a márcziusi ülést 7-én tartja, hanem más ok akadályoz. Városi hivatalnok vagyok s mint ilyen: elnöke a városi tisztviselők egyesületének. Ott pedig szabály, hogy márczius idusán az egyesületi Kossuth-serleggel az elnök tartozik mondani az ünnepi beszédet.

Tisztelettel maradván titkár úrnak kész híve és szolgája

Sz, 908, 22/II.

Tömörkény István

Autográf, jelzete: MIM Kézirattár, V.4559/304/1. A kéziratári katalógus a Petőfi Társaság különböző tisztségviselőihez írott levelek között tartja számon. A titkári címre való utalás azonban

kétségtelenné teszi, hogy a címzett: Pakots József (1877–1933) író, újságíró, 1911 és 1920 között a Petőfi Társaság titkára; utóbb országgyűlési képviselő, az IGE elnöke. Elsősorban irodalom-közéleti, szervezői szerepe jelentős.

a márciusi ülésre: ti. a Petőfi Társaság felolvasó ülésére. – *az árvízi évfordulóra:* Szegedet 1879. március 12-én öntötte el az ár, amely a város nagy részét elpusztította. Ez az esemény, a Víz a város újkortörténetének fordulópontja volt, ezt követően épült ki a modern Szeged. – *Városi hivatalnok vagyok:* mint a Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum igazgatója. – *elnöke a városi tisztviselők egyesületének:* Tömörkény városi szolgálatba lépésétől, 1899-től haláláig, 1917-ig állt az egyesület élén. – *az elnök tartozik mondani az ünnepi beszédet:* A Szegedi Napló 1908. márc. 14-i beszámolója (*Március 15. Az ünnep előestéje*) szerint: „A városi hivatalnok egyesület saját helyiségében (Stefánia-kioszk) tart hazafias ünnepet, melynek műsorát az elnökség a következőkben állította össze: Himnusz, énekli az egyesületi dalárda. Elnöki megnyitó, mondja Tömörkény István. Alkalmi felolvasás, tartja Szmollény Nándor. Tóth Kálmán: Előre, szavalja Gracza János. Kuruc dalok. Szózat, énekli az egyesületi dalárda. Az ünnepély fél kilenckor kezdődik.” A rendezvényről a Napló másnap, márc. 15-én számolt be; eszerint: „Az ünnepséget Tömörkény István egyesületi elnök lelkes megnyitó szavai vezették be.”

24

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó.

Itt küldöm [a] könyvet. Kérlek küldj valamit éjszakára. Esetleg Turgenyevet, ami van belőle az O.K.ban.

Üdv.

Pista

Van-e valami újság?

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.820/2. Keltezetlen, annyi csak a bizonyos, hogy 1907 után (talán 1908-ban) íródott, hiszen egy 1907-es naptárlap üres oldalán olvasható.

A címzettől ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

a könyvet: a Somogyi-könyvtár állományának valamelyik, utólag már megállapíthatatlan darabját küldhette vissza Tömörkény. – *küldj valamit:* valószínűleg a „fiúval”, Tömörkény Lászlóval, aki apja mellett olykor betöltött ilyen küldönc-szerepet. – *Turgenyevet:* Ivan Szergejevics Turgenyev (1818–1883) orosz író, Tömörkény egyik kedvenc alkotója; mint a Világirodalmi Lexikon szócikkből (15:980–994.) kiderül ekkorra már jónéhány könyve megjelent magyarul. – *az O.K.ban:* az Olcsó Könyvtár című könyvsorozatban. – *Van-e valami újság?:* Tömörkény ekkor nyilván otthon betegeskedett, ezért volt kíváncsi az adódó hírekre.

25

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó,

Légy szíves, add ide Laczinak O’Connel vagy inkább O’Donell: A lovasság történeté-t. Lent van.

Holnap még semmi esetre sem mehetek fel. Ha valami újság, légy szíves megüzenni.

Üdvözlöm a mai Kasskodókat, ha Ádám itt van, holnap gyertek el feketére.

Üdv.

Pista

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.820/1. Keltezetlen, annyi csak a bizonyos, hogy 1907 után (talán 1908-ban) született, a levél papírja ugyanis egy 1907-es naptárlap.

A címetről ld. a 8. sz.levél jegyzetét.

Lacczinak: fiának, Tömörkény Lászlónak. – *O'Connel* vagy inkább *O'Donell*: egyik név sem szerepel a Somogyi-könyvtár régi katalógusában, Tömörkény rosszul emlékezett a szerző nevére. A szóban forgó mű valószínűleg ez: Denison, George Taylor: *A lovasság története a legrégibb időktől a jelenkorig*. Ford. Szeles Dénes. Bp. 1884. Jelzete a könyvtárban: Ce.65. (Az adatot Takó Editnek és Vukov Pálnénak köszönöm.) – *a mai Kasskodókat*: a Kass szálló aznapi bohém-társaságát, akik – talán – a tulajdonost, Kass Jánost köszöntötték. (Ha ez utóbbi föltételezés helyes, akkor a levél kelte: dec. 27.) – *Ádám*: valószínűleg Lipcsey Ádám (1864–1912) budapesti, korábban szegedi újságíró, író, Tömörkény barátja és szerkesztője; gyakran meglátogatta barátait Szegeden.

26

Balassa Arminnak

Tekintetes Osztályelnök Úr!

Ujvári Péter r. tagnak a Társaság elnökségéhez intézett kérelmét az „Új Keresztény” című regénye első nyomtatott négy ívének csatolásával elintézés czéljából, illetve javaslattétel végett, van szerencsém mellékelve megküldeni.

Tisztelettel

Szeged, 908. nov. 28.

Tömörkény István
főtitkár

Autográf, *A Dugonics-Társaság elnöksége* fejléces levélpapírján. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A meg nem nevezett címzett a társaság szépirodalmi osztályának elnöke, dr. Balassa Armin.

Balassa Armin (1861–1923) ügyvéd, újságíró, író, a Szeged és Vidéke tulajdonosa, ekkor a Dugonics Társaság egyik vezetője.

Ujvári Péter: (1869–1931) budapesti újságíró, író, korábban Szegeden is dolgozott (pl. Balassa lapjánál); ekkor a Budapest c. lap munkatársa. Jelentősek zsidó tematikájú regényei. – *kérelmét*: anyagi támogatást kért s kapott regénye kiadásához. Vö. LENGYEL ANDRÁS: *Ujvári Péter és Tömörkény*. Délmagyarország, 1986. aug. 23.

27

Kósa Jánosnak

T. Uram.

Felkérem, hogy a visszaküldetni kívánt pályaműhöz való jogosultságát a postai

feladó vevényel, ennek elkallódása esetén a pályamű jeligéjének tudatásával igazolni méltóztassék.

Tisztelettel

Szeged, 909. 26/III.

Tömörkény István
főtitkár

Autográf, *A Dugonics-Társaság elnöksége* fejléces levélpapírján. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai.

A címzetről, Kósa Jánosról nem tudunk közelebbit.

a visszaküldeni kívánt pályaműhöz: a Dugonics Társaságnak ekkor egy dráma-pályázata volt kiírva; 1908. szeptember végéig 44 pályamű érkezett be, Kósa Jánosé ezek egyike lehetett. A pályázatot Dalnoki Lajos *A pesti gyerek* című, *Délibáb volt a szerelme* jeligéjű műve nyerte. Vö. A DT ötven éve, 113. és 116.

28

Domokos Lászlónak

Kedves Laczi.

Holnap, pénteken este szívesen látunk benneteket theára, s nagyon örülnénk, ha eljönnétek.

Üdvözöl

Szeged, 1/IV 909

Tömörkény István

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 58.11.

A címzetről, Domokos Lászlóról ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

benneteket: Domokost és feleségét, Löllbach Emma (1885–1966) polgári iskolai tanárt, aki 1915-től a budapesti Új Iskola igazgatónője volt.

29

Szalay Józsefnek

Kedves barátom.

Özv Kaszánét, aki egyik elhunyt szolgánk felesége, több gyermek anyja, figyelmedbe ajánlom, s kérek, ha lehetséges, pártold a kérelmét.

Szeretettel köszönt tisztelő híved

Tömörkény István

Autográf, egy *Tömörkény István / a Somogyi-könyvtár és a Városi Múzeum / Igazgatója / Szeged* szövegű névjegyén. Jelzete: MIM Kézirattár, V.1790/3. Keltezetlen, megírásának legkorábbi időpontja 1909, amikor a címzett Szeged város szolgálatába lépett; legkésőbb 1917-ben íródott. Hangja arra vall, hogy ez még a kapcsolat korai szakaszában, talán 1909-ben, vagy 1910-ben született. Pontosabb datálása további kutatást igényel.

A címzett, Szalay József (1870–1937) jogász, rendőrtiszt; 1909-től Szeged város helyettes rendőrfőkapitánya (és rendőrbírója), 1916-tól főkapitánya, utóbb a Dugonics Társaság elnöke;

a város történetének leghíresebb könyv- és kéziratgyűjtője, országosan ismert bibliofil.

Özv. Kaszáné: a Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum könyvtárszolgájának, Kasza Józsefnek (1858–1904) özvegye. Kasza a kultúrpalota sokoldalú, jól használható alkalmazottja volt, 1883-tól állott az intézmény szolgálatában. Vö. *A Somogyi-könyvtár száz éve.* Szerk. PÉTER LÁSZLÓ. Szeged, 1984. 42–43. Tömörkény Kaszáék részére már 1904. ápr. 16-án is, tehát még Kasza József életében kért a várostól rendkívüli segílyt. Vö. uo. 43. – *több gyermek anyja:* a Kasza-házaspárnak két gyermeke volt; Tömörkény szóhasználata („több”) itt nyilvánvalóan Szalay jóindulatának megnyerését célozta.

30

Balassa Arminnak

Tekintetes osztályelnök Úr.

Kisteleki Ede tagtárs úr bennírt kérelmét van szerencsém elintézés céljából a szépirodalmi osztályhoz juttatni.

Szeged, 1910. jan. 7.

Tömörkény István
főtítkár

Autográf. Jelzete: CsML Dugonics Társaság iratai. A címzett a társaság szépirodalmi osztályának elnöke, Balassa Armin.

A címzetről ld. a 26. sz. levél jegyzetét.

Kisteleki Ede: ld. róla 8. sz. levél jegyzetét. – *kérelmét:* Kisteleki Ede húsz év versterméséből könyvet akart kiadni. Ehhez kérte a Dugonics Társaság anyagi támogatását. – *elintézés céljából:* a szépirodalmi osztály 1910. jan. 23-án foglalkozott a kérelemmel, s kérte Kistelekit, hogy adja meg a tervezett kötet terjedelmét.

31

Balassa Arminnak

Tekintetes Osztályelnök Úr.

A bírálóbizottság jelentését azzal a közléssel van szerencsém megküldeni, hogy a pályaművek nálam vannak.

Tisztelettel

Szeged, 1910, jan. 9.

Tömörkény István
főtítkár

Autográf. Jelzete: CsML Dugonics Társaság iratai. A címzett a Dugonics Társaság szépirodalmi osztályának elnöke, Balassa Armin.

A címzetről ld. a 26. sz. levél jegyzetét.

A bírálóbizottság jelentését: a társaság által kiírt irodalmi pályázat bírálóbizottságának három tagja volt: Szecső Vilmos, Ujlaki Antal és Sz. Szigethy Vilmos. Az 1000 koronás első díjat megosztva Kun Józsefnek és Szabó Ferencnek ítélték oda 1909 novemberében. – a pályaművek: Scossa Dezső: *Negyedszázad* (1909); Kun József: *Kék hegyek* (1909); Kisteleki Ede: *Versek*, kézirat; Domokos

László: *Mozaikok*. Dolgozat, kézirat; Balassa József: *Erkölcstelének*, kézirat; Szabó Ferenc: *Hegyek között*, kézirat.

32

Fajka Jánosnak

Tekintetes pénztárnok Úr.

Van szerencsém tisztelettel tudatni, hogy a Társaság közgyűlése a 32.000 Koronás tőkésített vagyonának 35.000 Koronára való emelését határozta el oly módon,

hogy a Társaságnak takaréktárilag kezelt pénzéből 2500 K az említett tőkéhez csatoltassék s az Oltványi-féle 500 Koronás alapítvány pénzösszege a kézhezjutás után szintén oda utalandó.

A föntiek szíves tudomásulvételét kérve

maradtam

tisztelő híve és szolgája

Szeged, 1910, május 15.

Tömörkény István
főtitkár

Autográf, A *Dugonics-Társaság elnöksége* fejléces levélpapírján. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A levél címzettje nincs megjelölve, de a megszólításból kiderül, hogy a társaság „pénztárnokához”, azaz Fajka Jánoshoz szól.

A címzett, Fajka János (1849–1921), 1878 és 1899 között városi főszámvevő Szegeden, ekkor a Dugonics Társaság pénztárnoka, pénzügyeinek bonyolítója.

a *Társaság közgyűlése*: 1910. május 15-én volt, tehát közvetlenül e levél megírása előtt. A közgyűlés tíz határozatot hozott, közülük a második volt az, amelyről itt Tömörkény beszámol. (A DT ötven éve, 125.) A tőkésített pénzen felül maradt még a társaságnak „nem tőkésített vagyona 4079 korona, amelyet 2500 korona terhel kiírt pályázatok díjaiban”. (Uo.126.) – *Oltványi-féle [...]* alapítvány: Oltványi Pál (1823–1909) prépost adományából létrehozott, a Dugonics Társaság céljait szolgáló alapítvány. Vö. A DT ötven éve, 122–123.

33

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó.

A kúra igen alkalmas: kár, hogy már korábban is nem hallgattam Jóska bátyám tanácsaira.

Dolgozni ugyan nem lehet, mert az egész délelőttöt s a délutánból is egy órát lefoglal a kúra s este kilenczkor már ágyba vágyik az ember. Pösze testsúlya a negyedik fürdő vétele után 56 és 3/4 kg, az enyém 68 3/4 kgr. Ezúttal pedig egyszerűen – hasam van. Miután a doktor semmi külön diétát nem rendelt, folyton eszünk, illetve zabálunk, néven nevezvén.

Bár fürdés után nappali lefekvés és alvás is van rendelve, éjszakáim – 1/2 10-től 1/2 8-ig – egyhuzamban való alvással múlnak el. Ha telik rá, jövőre elhozom ide az egész familiát.

Amit Bécsben láttam egykor, hogy a magyargyűlölet legfeljebb csak politikusokban meg az újságokban van, úgy látom itt is. Sokat kószálok, hozzátartozik a kúrához,

országutakon – Pösze kitűnő turista, ötfélfél órás kódorgás meg se kottyán neki – útszéli csárdákba, akármilyen kurta is, be-benézek, tisztesség okából serbo-bosnyákul beszélvén: mindenütt magyarul felelnek vissza. Volt aki rám is szólt: Dejszem uram, magyar vagyok én is. Julián-iskola is van itt, 2 tanítóval, 400 gyerek jár bele. S a bosnyák határ csak 1 1/2 óra.

28 és 30 között érünk haza. Akkorra Emmáék is bejönnek a tanyáról. Van még 400 koronám, ez körülbelül elég is lesz,

de mert nem szeretek idegenben pénz nélkül lenni, kérlek küldj a nálad lévő pénzből 200-250 koronát.

Minden ezután való kiadásommal tisztában vagyok, csak azt nem tudom, mit kell majd az orvosnak fizetni. Dr. Breitwieser igen derék magyar orvos (a fürdő tíz orvosa közül nyolcz magyar). Most azon tanakodik, hogy a csúszom nem-e öröklött baj? Mondtam neki, kérdezze meg a kultúrpalota ablakait. A csúz egyébként örülten szaladgál a balkaromban s nincsen az a félóra, hogy ne volnának folyó ügyeim. Ezek a doktor szerint a föltétlenül biztos gyógyulás szimptomái.

Most ráérek elolvasni a Napló vezércikkeit is. Nem is tudtam, hogy mink ilyen jó vezércikkeket szoktunk írni.

Csikynek mi volt a véleménye a nagy botrányról? Mindnyájatokat üdvözöl
Villa Bellevue 17/VII. Pista

Autográf, a *Szegedi Napló* fejléces levélpapírján. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.809. Hiányosan keltezett; datálásához a kiindulópontot a levélpapír jelenti, amelyen Vass Géza, a *Szegedi Napló* felelős szerkesztőjeként szerepel. Vass ugyanis 1907. június 2-ától 1910. augusztus 8-áig volt a *Napló* felelős szerkesztője. Tömörkény levele tehát 1907 és 1910 között íródhatott. A levélben emlegetett fürdőkúra ezen időhatáron belül 1910-re helyezi a megírás időpontját, Tömörkény ugyanis 1910 nyarán járt fürdön. Byll [Balla Jenő] Együtt hárman című írása, amely tulajdonképpen egy fiktív mennyországi beszélgetés leírása, 1910. aug. 14-én jelent meg a *Szegedi Napló*ban. Ebben Tömörkényről a következő párbeszéd olvasható (az átkötő szöveget elhagytam): „Ad vocem: Pista. Mit csinál az öreg?” „Dolgozik. Mit csinálhatna egy újságíró egyebet? *A múlt hónapban fürdőben járt, jót tett neki.*” „Elhagyta volna Szegedet? No Béke, megfordult odalent a világ sora.” A levél kelte tehát: 1910. júl. 17. Megírásának helye: Lipik. (A hely meghatározásához ld. a 34. sz. levelet és jegyzetét.)

A kúra: a levél utalásaiból következtetve Tömörkény ekkor nem tüdőbajára, hanem ízületi problémáira keresett gyógyulást. Vö. a 34. sz. levelet is. – *Jóska bátyám*: Steingassner József. – *Pösze*: lánya, Tömörkény Erzsébet. – *Amit Bécsben láttam*: katonaként; katonaidejének második évét (1890–91) Bécsben szolgálta le. Erről ld. PÉTER LÁSZLÓ: Tömörkény világa, 50–68. – *serbo-bosnyákul*: szerb-bosnyák keveréknyelv; Tömörkény katona korában sajátította el. – *Julián iskola*: a Széchenyi Béla gróf kezdeményezésére 1904-ben létrehozott Julián Egyesület fenntartotta iskola; célja a Szlavóniában, Horvátországban, Boszniában és Hercegovinában élő magyarok, valamint a magyar folyami hajósok „nemzeti és kulturális gondozása”. Ügyvezető igazgatója a szervezetnek Klebelsberg Kunó gróf volt. (Révai Nagy Lexikona 11:69–70.) – *Emmáék*: Tömörkényné Kiss Emma, valamint a „fiú”, Tömörkény László. – *a tanyáról*: az apósa tulajdonában lévő Sebőkhögy-ről. – *Dr. Breitwieser*: Breitwieser Hinko orvos, szerepel a horvátországi és szlavóniai orvosok 1910. évi jegyzékében. (Szállási Árpád közlése.) – *kérdezze meg a kultúrpalota ablakait*: az 1896-ban emelt épület ablakai minden jel szerint rossz konstrukciójuk voltak; Tömörkény is, Móra is sokat

panaszkodott a huzatra. – *a Napló vezércikkeit*: Móra és Tömörkény fölváltva írta. – *Csikynek*: valószínűleg Csiky Ernőnek (1875–1954), aki a Magyar Nemzeti Múzeum állattárának munkatársa, a Coleoptera (bogár)-gyűjtemény kezelője volt; szakmai kapcsolatban állott a szegedi múzeummal is. (Gaskó Béla szíves közlése.) – *nagy botrányról*: nem tudjuk, milyen botrányra utal Tömörkény.

34

Sz. Szigethy Vilmosnak

Zbogom! Kakoje si ti gos, komisija? A cszületu úz hazájából üdv!

27/VII

Pösze

Pista

Autográf, lipiki képeslapon. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 54.423. A képeslap címzése: *Tek / Sz. Szigethy Vilmos / levéltáros úrnak / Szeged Csongrád-megye / Ungaria*. A postabélyegző kelte: [1]910 [olvashatatlan] 28. E lapot Tömörkény, a képeslap képes oldalából ítélve, a Pozsega vármegye pakráci járásában levő Lipik községben vagy a közvetlen közelében, egy völgyben fekvő azonos nevű gyógyfürdőben írta, amelynek jódtartalmú, meleg „savanyúvize” Európa-hírű volt. A lipiki jódforrást elsősorban „görvélykór, csont- és vérbetegségek, csúzos és szifilitikus bajok ellen” alkalmazták, sikerrel. Itt a vendégek elhelyezésére több mint 600 szoba állt rendelkezésre. (Révai Nagy Lexikona 12:761.) Ekkor Tömörkény fürdőkúrái egyikén vehetett részt.

A címzetről, Sz. Szigethy Vilmosról ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

Zbogom stb: Isten veled! Hogy vagy te, szomszéd? (szerb) – *cszületu úz*: az ízületi csúz játékos kifordítása; utalás fürdői tartózkodása céljára. – *Pösze*: Tömörkény Erzsébet.

35

Valamelyik napilap szerkesztőségének

Tekintetes Szerkesztőség.

Tisztelettel kérem, hogy a mellékelt irodalmi közleményt, amennyiben a tér engedné, közölni méltóztatnék.

Kész hívük

Szeged, 1910, nov. 27.

Tömörkény István
főtitkár

Autográf, fogalmazvány, a missilis változatot valószínűleg több szerkesztőséghez is eljuttatták. Jelzete: CsMML, Dugonics Társaság iratai. – A levél egy lapra van írva a „mellékelt... közlemény”-nyel, amelynek szövege, ugyancsak Tömörkény kezeírása, a következő:

Irodalom

A Dugonics-Társaságból. A szegedi Dugonics-Társaság vasárnap délután tartotta meg novemberi felolvasó ülését a városi széképület nagytermében dr. Lázár György elnöklete alatt. Az ülésen, mint rend szerint, nagyszámú hallgató közönség volt jelen. Kun József r. tag verseit Nyáray Antal színművész szavalta el. Utána Nagy Zoltán r. tag, törvényszéki bíró adta elő értekezését a „fiatalkori bűnösök”-ről. Lőrinczy György vendég verseit mutatta be, míg Scossa Dezső r. tag „Váltér és Grizeldisz” címmel elbeszélést olvasott föl. Végül Szávay Gyula r. tag mutatott be költeményeket. (I. Állatmesék. II. Büntett a gyufa-gyárban. III. Hölgyek a kirakat előtt.) A közönség sok tapssal adózott az előadóknak.

Kedves Jóskám.

Van Egészség Könyvtára s Egészségápolás Könyvtára, de 1910-ig egyikben sincsen a csecsemővel foglalkozó kötet.

Az újabb irodalom sokat foglalkozik a gyermekkel, de inkább a már nevelhetővel.

Küldöm itt Hugonnay könyvét, ebben talán megtalálod, amit keresel. Ha más munkára lenne szükséged, szívesen megrendeljük.

Üdv.

Pista

Autográf, jelzete: MIM Kézirattár; V.1790/2. Keltezetlen, de a két könyvsorozatra való utalás arra enged következtetni, hogy – mivel azoknak 1910-ig terjedő köteteiről esik szó – maga a levél is 1910-ben keletkezett. Ezt a datálást erősíti, hogy Szeged városa, amelynek – helyettes főkapitányként és rendőrbíróként – Szalay József egyik vezető tisztviselője volt, a tízes évek elején csecsemő-gondozó intézet fölállítását tervezte (vö. *Megkezdte működését a Csecsemő-gondozó intézet. Szeged város a gyermekvédelemért.* Szegedi Napló, 1912. aug. 2. 5.). Szalay nyilván e csecsemő-gondozó intézet megalapításához szükséges szakismereteit akarta gyarapítani a Somogyi-könyvtár állománya segítségével.

Hugonnay könyve: Hugonnai Vilma (1847–1922) orvosnő (vö. GULYÁS 14:700–701.) *A nő mint házi orvos. Dr. Anna Fischer-Dückelmann nyomán című,* 1907-ben megjelent népszerűsítő munkája.

Tekintetes Szerkesztőség.

Tisztelettel kérem, hogy, ha terük engedi, becses lapjuk irodalmi rovatában a fenti közleményt hírül adni méltóztassék.

Kész hívük és tisztelőjük

Szeged, 1911, január 15.

Tömörkény István
főtítkár.

Autográf, jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A címzett valamelyik budapesti napilap szerkesztősége (a szöveg esetleg több szerkesztőségnek is el lett küldve). A levél fölött a következő, Tömörkény írta tudósítás olvasható:

Irodalom

g.c.

– *Dugonics-Társaságból.* Szegedről írják: A Dugonics-Társaság vasárnap tartotta meg e havi fölolvásó ülését dr. Lázár György elnöklete alatt a városi széképület nagytermében. Elsőnek Szűcs Mihály r. tag, ny. gazdasági tanintézeti igazgató adta elő értekezését a magyar mezőgazdaság szegedi vonatkozású ős-koráról. *Hoffer* (Halasy) Imre vendég költeményeket olvasott

föl. Utána dr. *Eöttevényi Nagy Olivér* kassai akadémiai tanár tartott előadást Boszniáról és a Herczegovináról, vetített színes képekkel. A termet teljesen betöltő közönség nagy elismeréssel adózott az előadóknak. A Dugonics-Társaság legközelebbi fölolvásó ülését február hó harmadik vasárnapján tartja meg.

38

Domokos Lászlónak

T. Tagtárs Úr!

A Dugonics-Társaság szépirodalmi osztályának e hó 14-én d.e. 11 órakor a Kultúrpalotában tartandó ülésére tisztelettel meghívom.

Szeged, 1911, május 11.

Dr. Balassa Ármin,
elnök

Költségvetés.

Autográf, postai levelezőlapon. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 58.112/2. A levelezőlap címzése: *Tekintetes / Domokos László úrnak / Szeged / Pénzügyi palota*. Az aláírás – Dr. Balassa Armin – is Tömörkény kezeírása, a címzett föl is jegyezte a lapra: *Tömörkény írása*.

A címzetről ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

39

Domokos Lászlónak

T. Tagtárs Úr.

A Dugonics-Társaság szépirodalmi osztályának e hó 16-án d.u. 5 órakor a kultúrpalotában tartandó ülésére tisztelettel meghívom.

Szeged 1911. 15/V

Dr Balassa Ármin
elnök

Autográf, postai levelezőlapon. Jelzete: MFM Ir.gyűjt.58.112/2. A levelezőlap címzése: *Tek. / Dr Domokos László úrnak / Szeged / Pénzügyi palota*. Az aláírás – Dr Balassa Armin – is Tömörkény kezeírása, a címzett föl is jegyezte a lapra: *Tömörkény írása*.

A címzetről ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

40

Ismeretlennek

Kedves barátom

A dolognak az a baja, hogy én nem igen járok föl a Társaság üléseire, részben elfoglaltság, részben a költségek miatt, nem lévén sem szabad, sem félárú jegyem. A székfoglaló óta nem voltam köztük, a tagok egy részét személyesen nem is ismerem. Úgy tudom, hogy ezt nem is veszik jó néven s éppen ezért a vidéki tagajánlásokat nem szívesen fogadják.

Mindenesetre Pesten kellene előbb egy ajánlót szereznem (Rákosi Jenő?) s ha van pesti,

aki a választás érdekében mozoghat, úgy nagyon szívesen ajánlok én is. Míg így egyedül csak a biztos bukás elé mennénk, mivelhogy a korteskedés már ott is ugyancsak föl van találva.

Szeged, 1911 nov.25.

Tisztelettel üdvözöl
kész híved
Tömörkény István

Autográf; jelzete: MIM Kézirattár, V.3189/10. A kézirattár katalógusa ismeretlen címzettüként tartja nyilván.

a dolognak: az ismeretlen címzett, aki a Petőfi Társaság tagja szeretett volna lenni, ajánlójának kérte föl Tömörkényt. – *a Társaság*: a Petőfi Társaság; Tömörkény 1906 óta volt tagja. – *A székfoglaló*: Tömörkény 1907-ben tartotta meg székfoglaló fölolvasását, de – mint Móra megírta – már az ezt követő bankettől is idő előtt távozott. – *Rákosi Jenő*: (1842–1929) író, újságíró, a nemzeti-konzervatív irány egyik vezéralakja, az irodalmi modernizmus harcos ellenfele.

41

Füzesi Mártonnak

Igen tisztelt Uram.

A múlt hóban hozzám intézett levelére tudatom, hogy a Társaságunk felolvasásai részére ezidőszerint elegendő erőnk áll rendelkezésre. Amennyiben a jövőben a felolvasási székre reflektálna, méltóztassék a felolvasni szándékolt irodalmi dolgozatát előzetes bírálatra a Társaság főtítkári hivatalához beküldeni.

Hazafias tisztelettel
Sz, 1911 [helyesen: 1912] jan.3.
Tömörkény

Autográf fogalmazvány. Füzesi Márton levelének hátoldalán. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A címzett szőregi tanító, majd (1908-tól) a szegedi Árpád otthon igazgatója volt; tagja a szegedi Árpád szabadkőműves páholynek.

levelére: Füzesi 1911. dec. 19-i levelében arról ír, hogy: „Elhallgatva a Dugonics társaság által rendezett fölolvasásokat, elfogott a vágy, hogy ott én is bemutatkozhassam. Szépen megkérem Nagyságos Uramat: tegye nekem ezt lehetővé.” *Családi képek* címmel olvasna föl költeményeket. – *Amennyiben a jövőben*: Füzesi Márton később sem szerepelt a Dugonics Társaságban.

42

Ismeretlennek

Kedves Barátom!

A Sáfár-féle gyűjtemény melléklésével értesítelek, hogy Móra kollegával együtt átnéztük az anyagát s annak a maximális értékét száz koronában véltük megállapíthatónak.

A város annak idején Kossuth Lajosnak Bakayhoz intézett 6 olyan leveléért, amelyek

a város rekonstrukciójára vonatkoznak: egyszáz forintot fizetett.

Ezt vettük zsinórmértékül.

Szeged, 1912 január 5.

Kész híved:

Tömörkény

Gévelt, nem szerzői másolat, a levél eredetije – a másolat tanúsága szerint – a *Somogyi-könyvtár Szeged* levélpapírjára íródott. Jelzete: MIM Kézirattár, V.4131/145. A kézirat katalógusa ismeretlen címezettként tartja nyilván; azonosítása nem sikerült.

Sáfár-féle gyűjtemény: valószínűleg Sáfár László (1854–1913) újságíró, szerkesztő, korábban (1910. aug. 28. – 1911. okt. 30.) a Szegedi Napló felelős szerkesztője; ő robbantotta föl Hentzi tábornok budapesti szobrát, s egy ideig politikus körökben mozgott. Róla ld. MÓRA FERENC: *In memóriam.* = *Szegedi tulipános láda*. Bp. 1964. 385–390. Gyűjteménye alighanem a hozzá írott levelekből, pl. Kossuth Lajoséból állott. – *Móra kollégával*: Móra Ferencsel. – *Kossuth Lajosnak [...] leveléért*: a Bakayhoz írott leveleket ld. *A Somogyi-könyvtár Kossuth-levelei*. Szerk. PÉTER LÁSZLÓ. Szeged, 1986.

43

Valamelyik budapesti napilap szerkesztőségének

Tekintetes Szerkesztőség!

Tisztelettel van szerencsém megkérni a Dugonics-Társaság nevében, hogy a fenti közleményt becses lapjuk irodalmi rovatában közölni méltóztassék.

Szeged, 1912. január 21.

Üdvözlettel kész hívük

Tömörkény István

főtitkár

Autográf, jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A címzett valamelyik budapesti napilap szerkesztősége, esetleg több szerkesztőség is megkapta ugyanezt a szöveget. A levél fölött a következő, Tömörkény írta-fogalmazta tudósítás olvasható:

Irodalom.

– *A Dugonics Társaság fölolvasó ülése*. A szegedi Dugonics-Társaság vasárnap délután tartotta meg január havi felolvasó ülését dr. Lázár György elnöklete alatt a városi székház nagytermében díszes közönség előtt. Szávay Zoltán vendég újabb költeményeit mutatta be. Sas Ede rendes tag „A pilóta” című költeményét Almássy Endre színigazgató adta elő. Utána Liptai Imre vendég szabad előadást tartott „Függöny előtt” címmel. Szávay Gyula r. tag négy költeményét mutatta be s utána dr. Lázár Béla tartott előadást „Csók István művészetéről”, vetített képek kíséretében. A hallgatóság tetszéssel és tapsokkal fogadta az előadásokat.

44

Valamelyik budapesti napilap szerkesztőségének

Tekintetes Szerkesztőség.

A Dugonics-Társaság nevében tisztelettel kérem a tek. Szerkesztőséget, hogy a fenti

soroknak b. lapja irodalmi rovatában helyet engedni szíveskedjék.

Kész hívük és tisztelőjük

Szeged, 1912, II. 26.

Tömörkény István
főtitkár

Autográf, jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A címzett valamelyik budapesti napilap szerkesztősége, esetleg több szerkesztőség is megkapta ugyanezt. A levél fölött a következő, Tömörkény fogalmazta tudósítás olvasható:

Irodalom

– *A Dugonics-Társaságból.* Szegedről írják: A Dugonics-Társaság vasárnap délután tartotta meg február havi fölolvasó ülését a városi széképület nagytermében, dr. Lázár György elnökle alatt. Domokos László vendég saját költeményeit mutatta be. Sz. Szigethy Vilmos r. tagnak „Próbánásút” cz. költeményét Szohner Olga, a szegedi szintársulat tagja olvasta föl, Ihász Aladár vendég költeményeit pedig Móra Ferencz r. tag. Utána Tömörkény István r. tag olvasta föl „Asztagégés” című rajzát. A fölolvasások sorozatát Hogyor József tanár fejezte be, aki vetített képekkel tartott érdekes előadást a földrengésekről. A nagyszámú közönség tetszéssel fogadta a felolvasókat.

45

Balassa Arminnak

Igen tisztelt Osztályelnök Úr.

Ma reggel érkezett a mellékelt csomag hozzám, a házhoz hozta a posta.

A feladó-vevény s a csomag pecsétje szerint július 1-én adatott fel Budapesten.

Mindazonáltal felbontatlanul küldöm meg a bíráló-bizottsági elnök úrnak, hogy a beérkezés érvényessége fölött a bizottságnak legyen módja határozni.

Nekem a bélyeg dátuma rendellenesnek tetszik.

Mint a szintén hozzám ma érkezett három boríték dátumpecsétjéből látható, a posta a szólószámokat nem így 1, hanem így –3 szokta jelezni.

A kézbesítőkönyvben a levél s a csomag átvételének elismerését kérve vagyok tisztelettel

Szeged 1912 VII.4.

Tömörkény István

Autográf, *A Dugonics-Társaság elnöksége* fejléces levélpapírján. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A címzett valószínűleg a szépirodalmi osztály elnöke, tehát Balassa Armin.

A címzetről ld. a 26. sz. levél jegyzetét.

a mellékelt csomag: nem sikerült azonosítani tartalmát. – *a bíráló-bizottsági elnök úrnak:* a Dugonics Társaság igazgatótanácsa 1911. nov. 23-án színműpályázatot írt ki Almássy Endre szegedi színigazgató ezer koronás adományából. „A pályázat határideje 1912. év július 1 déli 12 óra, azonban a pályázati határidő utolsó napján postára tett pályaművek kellő időben beadottaknak tekintendők.” (A DT ötven éve, 133.) A bírálóbizottság elnöke Balassa Armin lett, tagjai pedig Balassa József, Kovács János, Sz. Szigethy Vilmos és az ezer korona följajánlója, Almássy Endre. (Uo.134.)

Tekintetes szerkesztőség.

Van szerencsém megkérni, hogy a fenti kis közleményt b. lapjuk irodalmi rovatában közreadni szíveskedjék.

Teljes tisztelettel

Szeged 913 jan. 27.

Tömörkény István
főtitkár

Autográf, jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A címzett nem állapítható meg pontosan, valamelyik budapesti napilapról lehet szó.

A levél a következő, Tömörkény írta kis tudósítás alatt található:

Irodalom

A Dugonics-Társaságból. Szegedről jelenti tudósítónk: Szép ünnepség keretében folyt le vasárnap délután a Dugonics-Társaságnak január havi felolvasó ülése, amelyen Lázár György elnökölt. Az ülésen dr. Balassa Ármin és Fekete Ipoly tartottak felolvasást. Balassa *Komprimált színdarabok* cz. rajzát mutatta be, Fekete Ipoly pedig székfoglalóul a *görögök szakácművészetéről* értekezett. Kunos Ignác, a budapesti Keleti Akadémia igazgatója előadást tartott *A török asszonyról*. Azután Homor István osztályelnök üdvözölte Balassa Ármin osztályelnököt harminc éves írói jubileuma alkalmából. Ezek után az elnök bejelentette a Társaság újságírói jutalmazását. A Társaság Mikszáth-alapítványának három évi kamatai, 500 Korona, egy olyan újságíró jutalmazására szolgálnak, aki három évig egyfolytában Szegeden dolgozik. A Társaság igazgató-tanácsa a most esedékessé vált jutalmat Frank József hírlapírónak, a Szeged és Vidéke munkatársának ítélte oda.

Herczeg Ferencnek

Igen tisztelt elnök úr.

Úgy értesültem, hogy a Társaság vasárnapi ülésén Lőrinczy tagtárs javasolni fogja, hogy Pósa Lajos tagtársunkat negyvenéves írói s huszonötéztendős lapszerkesztői működésének betöltése alkalmából jubilálja meg a Petőfi-Társaság.

Hivatali elfoglaltság miatt (a múzeumnak az ünnepek a robot-napjai) nem mehetek föl az ülésre, jelentem azonban Elnök úrnak ezen az úton, hogy Lőrinczy György úr javaslatához mindenben hozzájárulok s Pósa Lajost különösen a hazafias gyermekirodalom terén páratlanul álló hosszú s lelkes működéséért a Társaság kintüntetésére igen érdemesnek tartom.

Elnök úrnak hasznos munkát és jó egészséget kíván

kész híve és tisztelője

Tömörkény István

Szeged, 14/III 913

Autográf, jelzete: MIM Kézirattár, V.107. A kézirattár katalógusa címzettként a Petőfi Társaság elnökét tartja nyilván. A címzett tehát Herczeg Ferenc. Róla ld. a 19. sz. levél jegyzetet.

a Társaság: a Petőfi Társaság. – vasárnapi ülésén: 1913. márc. án. – Lőrinczy tagtárs: Lőrinczy György (1860–1941) író, Pósa Lajos és Dankó Pista baráti körének tagja; Tömörkénynek is barátja. – Pósa Lajos: róla ld. a 7. sz. levél jegyzetét. – a múzeumnak az ünnepek a robot-napjai: a szegedi múzeum vasár- és ünnepnapokon volt nyitva a nagyközönség előtt; hétköznap csak a Somogyi-könyvtárat lehetett látogatni.

48

Domokos Lászlónak

Kedves Laczi.

Az elnök úr nevében felkérlek, hogy légy szíves e havi fölolvásó ülésünkön (november 30) néhány költeménynyel szerepelni.

Válaszodat várja kész híved

18/XI

Tömörkény

Autográf, *A Dugonics-Társaság elnöksége* fejléces levélpapírján. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 58.52. A levél hiányosan keltezett (hiányzik az évszám), de valószínűleg 1913-ból való. Ebben az évben ugyanis Domokos László valóban nov. 30-án szerepelt a Dugonics Társaságban (vö. A DT öven éve 141.). A program ekkor, Kovács János üléselnökségével, ez volt: Somlyódi István, Balanyi György és Móra Ferenc társaságában, másodikként Domokos László *Verácska piros csizmája* c. írását olvasta föl.

Domokosról ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

elnök úr: Dr. Lázár György polgármester, a társaság elnöke.

49

Ismeretlennek

Tisztelt Uram.

Köszönöm a szíves figyelmet. A Kocsis-fogadás című tárczát nem én írtam, a téma ugyanis régi, minden vidéken van egy olyan úr vagy olyan kocsis, akikre ezt az anekdotát ráfogják.

Tisztelettel

kész híve

914. I 29.

Tömörkény

Autográf, a *Somogyi Könyvtár / Szeged* mélynyomásos levélpapírján. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. (Csongor Győző kéziratgyűjteményéből.) A címzett nem azonosítható.

A Kocsis-fogadás című tárczát: nem tudjuk, mikor s hol jelent meg.

50

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó.

Kérlek, légy szíves nyitásra bemenni, mert én nem mehetek, feküdnöm kell. Az este ahogy hazamentünk, a sötét kapualjban elestem, a fülelmen történt egy kis hasadás, ami

a kisebb baj, de a lábamszárát megütöttem a lépcsőéllbe s azon éjfélre kiütött az izomgyulladás. Azóta nem aludtam, állandóan borogatni kell.

Holnapra rendben leszek, talán délutánra is, de ez nem bizonyos s nem is jó vele experimentálni, mert könnyen beáll a nehezebben gyógyítható visszaesés. Jártam már úgy, hasonló bajjal. A cikket elintézem.

Kérlek, nehogy a Krúdy írását közöljétek!

Üdv.

Pista

Autográf, jelzete: MFM Ir. gyűjt. (Csongor Győző kéziratgyűjteményéből.) A levél keltezetlen, csak a Krúdyra való utalás ad némi támpontot. Krúdy Gyula ugyanis 1914. március 24. és ápr. 3-a között Szegeden tartózkodott, a Móra szerkesztette Szegedi Napló április 3-án *Mai témák* c. rovatában adott hírt az író szegedi tartózkodásáról, s ekkor közölte Krúdy *A felvidéki utas* c. elbeszélését is (vö. PÉTER LÁSZLÓ: Szegedi örökség. Bp. 1983. 307–308.). Ha Krúdy írása, amelynek közlése ellen Tömörkény tiltakozott az ekkori szegedi látogatással függ össze (s nem valamely másik, postán küldött tárcájával), akkor ez a levél április 3-a előtt, talán éppen 2-án született. Ezt erősíti, hogy Tömörkény kérése („Kérlek, nehogy a Krúdy írását közöljétek!”) félreérthetetlenül a szerkesztőnek szólt, márpedig Móra 1913-tól volt a Szegedi Napló főszerkesztője. Nem lehetetlen azonban, hogy ez a levél az 50 éves Tömörkényt köszöntő Krúdy-cikkkel (*Tömörkény István*. Magyarország, 1916. márc. 25. 7.) függ össze, s Tömörkény, szerénységből, voltaképpen az őt köszöntő cikk Napló-beli átvételét hártja el. Ez esetben a levél 1916. márc. 25-én vagy 26-án íródott. Ez a második verzió látszik valószínűbbnek.

A címzetről ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

nyitásra bemenni: közös munkahelyükre, a kultúrpalotába; a könyvtár 10 órától volt nyitva. – *a sötét kapualjban elestem*: ez a baleset alighanem itales állapotban érthette az író. – *experimentálni*: kísérletezni. – *a cikket elintézem*: a Szegedi Napló soros vezércikkét (ezeket Móra és Tömörkény főlváltva írta). – Krúdy: Krúdy Gyula (1878–1933) író, a magyar próza egyik klasszikusa; Tömörkény művészetének méltánylója, nekrológot is írt róla.

51

Bokor Adolfnak

A családi ünnephez gratulációját küldi

28/V

Tömörkény

Autográf, a Városi Múzeumot ábrázoló képeslapon. A postabélyegző kelte: [1]1914. máj. 29. A levelezőlap címzése: *Tek. / Bokor Adolf úrnak / Szeged / Szegfü utca*. Jelzete: MFM Ir. gyűjt. 61.110.

A címzett, Bokor Adolf (1860–1932) gyógyszerész, „a szegedi kereskedőtársadalom és a közélet egyik, ismert népszerű és mindenütt becsült vezetőalakja”. Tiszaföldváron született, gyógyszerész-diplomáját Budapesten 1884-ben szerezte, ezt követően került Szegedre. (Vö. *Bokor Adolf kedden éjszaka meghalt*. Délmagyarország, 1932. márc. 9., ld. még: *Nagy részvétel temették el Bokor Adolfot*. Délmagyarország, 1932. márc. 11.)

a családi ünnephez: Nem adott róla hírt a Szegedi Napló.

Kedves Jóska,

Miután látom, hogy mélyen tisztelt Uraságod javíthatatlan rosszakaróm, mellékelve van szerencsém némi, selejtezni való dolgot küldeni, hogy Uraságodnak még vasárnap délutánja se legyen rendes.

Szeretettel és tisztelettel köszönt

Sz. 915. 8. 15

Tömörkény István

Autográf, a *Vidéki Hírlapírók Országos Szövetsége Szeged* levélpapírján.

Jelzete: MIM Kézirattár, V.1790/1. A hozzá tartozó boríték címzése: *Nagyságos / dr. Szalay József főkapitány / úrnak / Szeged.*

A címettről ld. a 29. sz. levél jegyzetét.

javíthatatlan rosszakaróm: ez humor, fordítva értendő; Szalay irodalomszeretete közismert, a maga módján és eszközeivel támogatta Juhász Gyulát és Mórát is. – *sejtezni való dolgot*: ez is humor; Szalay nagy bibliofil volt, Tömörkény ekkor kézirat- és könyvgyűjteményét gyarapíthatta saját kézirataival, egyébbel.

Tekintetes Elnökség.

A Társaságnál megüresedett négy tagsági hely egyikére tisztelettel ajánlom Móra Ferencz urat, mint költőt, író-t és publicistát, szegedvárosi könyvtárost, a Szegedi Napló főszerkesztőjét.

Móra Ferencz úr állandó s magyar munkásságot fejt ki az irodalom terén s a működése amennyire érdemes, annyira sokoldalú is. Mint költő, ismeretes, eddig önállóan megjelent verses kötete: *Az aranyszörű bárány*. (Szeged, 1900), *Szegénysoron* (Szeged, 1905).

A magyar hazafias gyermekirodalomban elsőrendű munkás. Önálló nagyobb ifjúsági regényei: *Öreg diófák alatt* (Budapest, 1906), *Falun-városon* (Budapest, 1907), *Rab ember fiai* (Budapest, 1910, eddig négy kiadást ért meg), *Mindenki Jánoskája* (Budapest, 1912), *Csalavári Csalavér* (a gyermekirodalom nyelvére áttett satirikus regény, Budapest, 1915) Az Én Újságomban ezeken kívül tíz év alatt vagy tíz kötetet tevő verse és prózája jelent meg.

Mint hírlapíró, a régi irodalmi tradíciókkal bíró Szegedi Naplóból újból színvonalban álló lapot csinált. Benne egyúttal állandó publicisztikai működést fejt ki, amennyiben a lap vezércikkeinek a felét ő írja.

Móra, mint az évi tizenötezer nyi személyforgalmú s nyolczvanötezerkötetes szegedi Somogyi-könyvtár könyvtárosa is elismerésre méltó kulturális tevékenységet fejt ki.

Föl kell említenem, hogy Móra úr, mint a Somogyi-könyvtárral kapcsolatos szegedvárosi múzeumnak is tisztviselője, igen jó régész is, a honi föld őstörténetének alapos ismerője, szerencséskezű gyakorlati archaeologus, aki a ködbe-merült magyar előidők sok szép, szakkörökben föltűnést keltett dolgát tárta már fel a föld alól és a régészeti szak-

irodalomban is jóhangzású nevet szerzett munkásságával magának.

A főtebbiek alapján jó lélekkel terjesztem ezt az ajánlatomat a tisztelt közgyűlés elé, hogy Móra Ferencz urat a Petőfi-Társaság tagjai sorába beválasztani méltóztassék.

Tisztelettel

Szeged, 1915. 12. 2.

Tömörkény István
a Társaság rendes tagja.
Jászai Mari
Váradi Antal

Autográf, Jászai Mari és Váradi Antal csak aláírta. Jelzete: MIM Kézirattár, V.106.

megüresedett négy tagsági hely: a Petőfi Társaság ún. zárt taglétszámú társaság volt, egy időben 60 tagja lehetett. Új tag fölvetelére csak akkor kerülhetett sor, ha a 60 tag valamelyike meghalt, kilépett vagy kizárták. – *ajánlom Móra Ferencz urat:* a négy helyre ekkor 11 íróat javasoltak: Móra mellett még Gyóni Gézát, Malonyai Dezsőt, Balla Ignácot, Babits Mihályt, Ivánfi Jenőt, Császár Imrét, Farkas Imrét, Peterdi Andort, Juhász Gyulát és Krüzselyi Erzsébetet. A tagválasztó közgyűlésre dec. 18-án került sor; ekkor Mórát 18, Malonyait 17, Gyónit 16 és Ballát 12 szavazattal választották taggá. Jellemző a társaság értékrendjére, hogy Juhász Gyula viszont 4, Babits pedig 2 szavazatot kapott. Vö. Téglás János: *Babits és Petőfi Társaság.* ItK, 1997. 5–6. sz. 588. – *Szegénysoron:* ilyen című Móra-kötetről nem tudunk. – *En Újságomban:* a Pósa Lajos szerkesztette gyerekújságban. – *színonalban álló lapot csinált:* Móra 1913-tól volt a Szegedi Napló főszerkesztője; ezt a tevékenységét értékelte így Tömörkény, a tényeknek megfelelően. – *Jászai Mari:* ld. róla a 16. sz. levéljegyzetét. Ezúttal nyilván Tömörkény kedvéért vállalkozott a tagajánlásra. – *Váradi Antal:* (1854–1923) író, költő, drámaíró, a Színművészeti Akadémia ny. igazgatója, a Petőfi Társaság tagja. Róla és támogatásáról Móra egyik levelében ír: MF családi lev., 273.

54

Bárdoss Bélának

Kedves Komám.

Üdv. Köszönöm a kártyát s Nyári járókát.

Itthon semmi különös újság – a fiú osztálysorsjegyei apró rekordokat csinálnak, mivelhogy üzen rajtuk. Egyébként feljűk, a stockhodi fronton, mint írja, mostan aránylag csendes világ van, csak – mert a mocsár szélén nem áshatnak mélyre a fakadó-víz miatt – négykézlábas élet van a gödörben. Ma írta, hogy csak Karácsonyra várhat szabadságot. Tizenegyedik hónapja van a fronton, de vannak ott régebbiek is. A legénységi szabadságolás már megkezdődött.

Isten veled, Isten áldjon

1916. 9. 26.

Pista

Autográf, tábori postai levelezőlapon. Jelzete: MFM Ir. gyűjt. 55.849. A levelezőlap címzése: *Tekintetes / Bárdoss Béla / százados úrnak / Szászrégen / Vasútállomás.* A feladó: *Tömörkény István / Szeged.*

A címzett: Bárdoss Béla (1874–1940) katonatiszt, majd városi tisztviselő 1906-tól Szeged város aljegyzője, 1913-tól osztályjegyzője, 1914-től. jegyzője. Az Árpád-kultusz egyik terjesztője. Az első világháborúban mindvégig katonai, jórészt frontszolgálatot teljesített. 1919/20-ban részt vett

az ellenforradalomban, a városi tisztviselőkből külön századot szervezett (un. Bárdoss-század).

Komám: Tömörkénnyel való rokoni kapcsolatáról közelebbit nem tudunk. – *Nyári járókát:* azonosíthatatlan utalás. – *a fiú:* Tömörkény László – *osztálysorsjegyei:* elértéktelenedtek. – *a stockhondi fronton:* a központi hatalmak volhiniai és kárpáti állásainak egyike; itt (is) zajlott 1916. októbertől decemberig a harmadik Bruszilov-offenzíva.

55

A Dugonics Társaság irodalmi osztálya elnökségének

54/1916. A

Dugonics Társaság szépirodalmi osztálya tekintetes Elnökségének.

Az 1916. július 9-én tartott közgyűlés 5-ödik határozatának értelmében meghirdetett, Oltványi-féle verspályázatra beérkezett 8 pályaművet s egy tu[da]kozódó levelet van szerencsém megküldeni azzal a kéréssel, hogy a pályaművek felől a bírálatot a t. Osztály kebelében megejteni szíves legyen.

A pályaművek közül az 5., 6., és a 8. számú jeligés levéllel érkezett, a többi a nélkül.

Valamennyit a rendes határidőn belül küldték a Társaság titkári hivatalához.

A pályázaton a nem jeligés levéllel küldöttek is joggal vesznek részt, miután a pályázati föltételek a háborús pósta viszonyaira való tekintettel, a lepecsételt jeligés levél mellék-lését nem kívánták.

Tisztelettel

Szeged, 1916. okt. 2.

Tömörkény István
főtitkár.

Autográf, a *Dugonics-Társaság / Szeged.* fejléces levélpapírján. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai.

közgyűlés: lefolyásáról ld. A DT ötven éve, 157–158. – *Oltványi-féle verspályázatra:* „Az Oltványi-féle ötszáz koronás hagyaték száz koronás kamatait kítüzte a közgyűlés a végrendelet értelmében egy, tíz-tizenkét strófás vallásos és hazafias költeményre. Beküldési határidő október hó elseje.” (A DT ötven. éve, 158.) – *a bírálatot:* Móra Ferenc osztálytitkár, Sz. Szigethy Vilmos és Cserzy Mihály r. tagok végezték. „A bírálók a beérkezett pályaművek között egyet sem találtak a jutalmazásra alkalmasnak.” (A DT ötven éve, 158–159.)

56

Pakots Józsefnek

916. 10. 25

Igen tisztelt Tagtárs,

Október 13-án kelt levelére sajnálattal tudatom, hogy a dolgozataim kézírataiból egy sem áll a rendelkezésre. Kívánatra azonban készséggel intézkehdhetek az iránt, hogy a "Magyarország"-ban megjelenni szokott tárczáim valamelyikének a kézírata a kívánt célra átadassék.

Teljes tisztelettel

Tömörkény István

Autográf, a *Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum, Szeged* levélpapírján. Jelzete: MIM Kézirattár, V.4559/304/2. A kéziratári katalógus a Petőfi Társaság különböző tisztségviselőihez írott levelek között tartja nyilván. A címzett valószínűleg Pakots József (róla ld. a 23. sz. levél jegyzetét), aki ez időben az ún. Petőfi Ház (valójában múzeum) vezetője is volt.

levelére: a levél nem maradt fenn, vagy lappang. – *dolgozataim kézírataiból*: a Petőfi Ház relikvia-gyűjteménye számára kérhették kézíratait. – a *"Magyarország"-ban*: Tömörkény ekkoriban rendszeresen írt tárcákat a Szakács Andor szerkesztette lapba. Szakáccsal való barátságáról ld. APRÓ FERENC: *Tömörkény öt levele Szakács Andorhoz.* = Tiszatáj, 1987. 4. sz. 54–58.

57

Kovács Jánosnak

Igen tisztelt és nagyrabecsült Tagtárs Úr!

A Dugonics-Társaság igazgató-tanácsa az 1917ik év január hava 7-edik napján tartott ülésében elszomorodva és fájdalommal vette igen tisztelt Tagtárs úrnak a Társaság főtítkárához intézett leveléből tudomásul, hogy Tagtárs úr a Társaság ügyvezető-alelnöki tisztségéről lemond s azt tovább nem viselheti.

Mint elnökünket, szerettük és tiszteltük Tagtárs urat, teljes elismeréssel voltunk odaadó és buzgó munkássága iránt, amelylyel a Társaság anyagi ügyeit rendezni szíves volt s tevékenységével a Társaság szellemi munkásságába életet öntött.

Tisztelt Tagtárs Úr, a Társaság eddigi dologtevésében mint törzsökös fa áll előttünk, egyike azoknak a jóknak, akik a Társaság megalakulását elősegítették, ügyeit előbbre vitték, jóindulattal és szeretettel ajnározták. Mint tag, mint osztályelnök, mint alelnök s mint utóbb a Társaság összes ügyeinek első vezetője, a tisztelet és szeretet mellé az őszinte hála érzését is kiváltotta a szíveinkből, amit most, az ügyvezető-alelnöki tisztségéből való távozása alkalmával megindultan közlünk Önnel, akinek érdemei előtt mindig meghajoltunk.

Engedje remélnünk, hogy a Társaság iránt való gondoskodása a rendes tagban is a régi marad s nagyértékű munkásságát, tapasztalatait és ismereteit ezentúl sem vonja meg a szülőváros irodalmi egyesületének munkás körétől.

Volt ügyvezető-alelnökünket, Társaságunk nagyrabecsült rendes tagját az igazgatósági ülésből ismételt tisztelettel és tagtársi szeretettel köszöntjük.

Szegeden, 1917. január 10.

Tömörkény
főtítkár

Homor
osztályelnök,
h. elnök.

Autográf, fogalmazvány, csak Homor István aláírása nem Tömörkény kezétől való. A missilis változatot nem ismerjük. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A címzett nincs föltüntetve, de a szövegből kiderül, hogy Kovács Jánosról, a társaság ekkor leköszönt alelnökéről van szó. (Vö. A DT ötven éve, 166.)

A címzett, Kovács János (1852–1918) posta- és távírdahivatali felügyelő, etnográfus, fő műve a *Szeged népe* (1900); írásainak – Bálint Sándor szerint – volt némi műkedvelő színezete. Ekkor már betegeskedett.

Homor: Homor István (1849–1934) a szegedi áll. főreáliskola igazgatója, fizikai szakíró; Már

1896-ban megismételte Röntgen nevezetes kísérletét az X-sugarakkal. Vö. PÉTER LÁSZLÓ: *Röntgen szegedi követője*. = Szegedi örökség. Bp. 1983. 148–152.

58

Fajka Jánosnak

1917. I. 24.

Igen tisztelt Pénztárnok Úr.

Van szerencsém a Sz. Cs. Takarékpénztár folyószámla kamatát (468 K egyenleg) mellékelve elintézés végett megküldeni.

Egyben kérem, legyen szíves közölni, hogy az 1916. évi számadásokat s a folyó évi költségvetési előirányzatot mikor kaphatom meg.

Tisztelettel

Tömörkény
főtitkár

Homor István
h. elnök.

Autográf, a *Dugonics-Társaság Szeged* fejléces levélpapírján. Csak Homor István aláírása és az elnök szó elé irt h. betű nem Tömörkény kezeírása. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A levél címzettje nincs megjelölve, de a megszólításból kiderül, hogy a társaság pénztárnokának, Fajka Jánosnak szól.

Fajka Jánosról ld. a 38. sz. levél jegyzetét.

Sz. Cs. Takarékpénztár: a Szeged–Csongrádi Takarékpénztár (Takaréktár u.), amely a Dugonics Társaság számláját is vezette. – az 1916. évi számadásokat: a pénztárnok minden évben elszámolni volt köteles a társaság pénzforgalmával. Fajka Jánosnak ez volt az utolsó ilyen ténykedése, mert a Tömörkény halála után fölálló új tisztikar mellett már nem vállalt szerepet; utóda Szűcs Mihály lett. Az 1917. novemberi közgyűlés intézkedett a pénztár átadásáról. – *Homor István*: ld. róla az 57. sz. levél jegyzetét. Ekkor, az új tisztikar megválasztásáig ő látta el az elnöki teendőket.

59

Szeged város tanácsának

Tek Tanács.

A Dugonics-Társaságnak a 4464/917. számú tanácsi végzéssel visszaadott alapszabálytervezetét, a m. kir. belügyminisztérium által kívánt módosítással három példány[ban], s két rendkívüli közgyűlési jegyzőkönyvvel van szerencsém bemutatni azon kérés kapcsán, hogy azokat újból, a jóváhagyás elnyerése céljából a nm. m. kir. belügyminiszter úrhoz fölterjeszteni méltóztassék.

Tisztelettel

Szeged, 1917. márcz. 8.

Tömörkény
főtitkár

Homor István,
osztályelnök,
h. elnök.

Autográf, a két aláírás között a társaság pecsétje. Csak Homor István aláírása nem Tömörkény kezeírása. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai.

alapszabály-tervezetét: a társaság titkári jelentése szerint: „Március 4-én és 5-én rendkívüli közgyűlésen megejtettük az új alapszabálytervezetben a belügyminiszter által kívánt lényegtelen módosításokat, amelytől jóváhagyásuk függött. [...] Április 3-án 13.523/1917. szám alatt értesített a város tanácsa, hogy a belügyminiszter az új alapszabályokat jóváhagyta.” (A DT ötven éve, 166.) Az alapszabály szövegét ld.: *A Dugonics-Társaság Alapszabályzata.* (Az 1916. december 17-iki közgyűlésen elfogadva.) Szeged, 1917. A „lényegtelen módosításokat” kézzel vezették át a tagoknak juttatott példányokban. – *Homor István:* ld. róla az 57. sz. levél jegyzetét.

60

Fajka Jánosnak

Igen tisztelt Pénztáros Úr!

A szeged–csongrádi takaréktárnak az értesítését

166 K 50 és 155 K 25 f.

értékű jelzálogbanki kamat és szelvény beváltási bevételéről van szerencsém mellékelten a pénztár használatára megküldeni.

Tisztelettel

Szeged, 1917. márcz. 14.

Tömörkény

titkár

Homor István

o. elnök.

h. elnök

Autográf, a Dugonics-Társaság fejléces levélpapírján. Csak Homor István aláírása nem Tömörkény kezeírása. Jelzete: CsML, Dugonics Társaság iratai. A levél címzettje nincs megadva, de a megszólításból kiderül, hogy a társaság pénztárnokának, Fajka Jánosnak szól

A címettről ld. a 32. sz. levél jegyzetét.

Besorolhatatlan levelek

61

Ismeretlennek

Kedves Endre. – Bezdán Etel a városi hivatalnok egyesület szolganője eddig a Valéria alapból némi segélyben részesült s most attól tart, hogy megvonják tőle. A szíves figyelmembe ajánlom, tudom, hogy igen szegény s éppen csak hogy élhet a világon.

Üdvözöl

Pista

Autográf, *Tömörkény István / a Somogyi-könyvtár és a városi múzeum / igazgatója / Szeged.* szövegű névjegyen. Jelzete: MIM Kézirattár, V.1790/5 Keltezetlen, címzettje ismeretlen. Tartalma alapján Szeged város valamelyik vezető tisztviselőjének, talán dr. Gaál Endrének (1861–1934) szól. Gaál kultúr tanácsnok volt, a könyvtári bizottságnak is tagja, ilyen minőségeiben Tömörkénnyel is folyamatos munkakapcsolatban állott. Az időpont még bizonytalanabb, 1904 és 1917 között

bármelyik év szóba jöhet.

Bezdán Etel: nem tudunk róla közelebbit, – *városi hivatalnok egyesület*: a szegedi köztisztviselők egyesülete, Tömörkény István volt az elnöke. – *Valéria alap*: városi főntartású szegedi segélyalap.

62

Ismeretlennek

Kedves Zánkai.

Az ajánlatot ma elküldtem. Hamarabb nem lehetett, mert mint pénztárnokkal van dolgunk Torontálban.

Üdv!

Pista

Autográf; jelzete: MIM Kézirattár, V.3189/11. A kézirattár katalógusa ismeretlen címzettüként tartja nyilván. Keltezetlen, sem időpontja, sem címzettje nem állapítható meg.

63

Domokos Lászlónak

Kedves Laczi.

Szombaton, 21-én, esti 1/2 9 órára, barátságos vacsorára szeretettel meghívunk benneteket.

Kész híved

Pista

Autográf, Tömörkény névjegyén. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 58.72. A névjegy nyomtatott szövege: *Tömörkény István*. Keltezetlen, megírásának időpontja csak nagyon tág időhatárok közt adható meg. Mivel ez az invitálás Domokos László szegedi éveiben (tehát 1914 előtt) született, s a „benneteket” valószínűleg Domokost és feleségét jelenti, a szöveg 1907. május 23-a (Domokosék esküvője napja) és 1914 közt keletkezhetett.

A címettről ld. a 8. sz. levél jegyzetét.

64

Sz. Szigethy Vilmosnak

Kedves Bob.

Szívesen látunk bennötöket szombaton este 8 órára halászlai Congresszusra. Kérem a föltétlen megjelenést, mert bizottságilag kell megállapítani a halpaprikás és a paprikáshal között való különbséget.

II. 12.

Üdv! Pista

Autográf, Tömörkény névjegyén. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 54.426. Keltezetlen, utalásai alapján csak hozzávetőlegesen datálható. Ha a „bennötöket” kitétel Sz. Szigethy és *feleségét*, Eisensten Ilonát (?–1944) jelenti, akkor a levél 1903. szept. 20-a utáni (ekkor kötöttek ugyanis házasságot). Ha abból indulunk ki, hogy „a halpaprikás és a paprikáshal között való különbség” legerősebben

1907 körül foglalkoztatta Tömörkényt (vö. PÉTER LÁSZLÓ: Tömörkény világa, 167.), akkor 1907 körülre helyezhetjük a levelet. Ez azonban a dolog természete szerint korántsem bizonyosság.

Bob: Sz. Szigethy írói (s egyben baráti körben is használt) neve. – *halászlati Congressus*: valószínűleg nem valóságos kongresszusról, csupán a bohémársaság egyik szokásos halvacsorájáról van szó.

65

Sz. Szigethy Vilmosnak

Kedv. B

Gilt.

Üdv.

P

Autográf, gyászkeretes levélpapíron. Jelzete: MFM Ir.gyűjt. 54.425. A boríték címezése: *Hochwolgebroner / Herrn Herr / Wilhelm v. Szigethy / in Archivar ad/m*. Keltezetlen, gyászkeretes levélpapíron. Tömörkény bátyja, Steingassner Béla 1906 novemberében halt meg Fiumében. Mivel a gyászkeretes levélpapír használata általában családi gyász alkalmával szokás, elképzelhető, hogy valamikor ekkor, 1906 november-december táján íródott ez a levél.

Kedv.B: Kedves Bob; a Bob Sz. Szigethy Vilmos újságírói és baráti körben használt neve volt. – *Gilt*: rendben van (német); nem tudjuk, miben egyezhettek meg ekkor.

66

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó.

Hát a baj csakugyan ugyanaz, mint a tavaszi: Délután ahogy ledőltem, nem bírtam többé a magam erejéből fölkelni. Fekve maradok, Priessnitz és Aspirin ha segítenének.

Ha valami extra van, légy szíves, üzend meg.

Üdv.

Pista

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.818. Keltezetlen, a betegségre való utalás nem elégséges a datáláshoz, hiszen Tömörkény viszonylag sűrűn betegeskedett: a levél 1904 és 1917 között elvileg bármikor keletkezhetett. A legvalószínűbb (bizonyos tartalmi és stílusos megfontolások alapján) az, hogy – akár a 24–25. sz. levelek – ez is valamikor 1908-ban íródott, még hozzá valószínűleg ősszel.

extra: valami különleges, nem szokásos könyvtári ügy. (Ez az utalás is valószínűsíti, hogy a levél közös hivatali együttműködésük idején íródott.)

67

Ismeretlennek

Móra megy ki értük. Én csak lehet, mert mindkettőnknek bajos már fenyítéskor elmenni. Talán Mórához, a lakására (Napló háza)

Pista

Autográf, ceruzairás; jelzete: MIM Kézirattár V.1790/4 Keltezetlen, címzettje ismeretlen. Az egyetlen adat, amely némi támpontot ad a datáláshoz, a Napló házra való utalás. Móra ugyanis oda 1911 tavaszán költözött be (vö. Szegedi tulipános láda. Bp. 1964. 82.). Ezt követően, tehát 1911 és 1917 között keletkezett Tömörkény levele, amely valamilyen múzeumi-könyvtári ügyben járt el.

68

Móra Ferencnek

Kedves Ferkó,

Vártalak tegnap délután, de nem jöttél.

Ha úgy gondolod, most nyitásig még átjöhetnél, én is szeretnék egyet mást mondani.

Üdv.

Pista

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. 55.819. Keltezetlen, datálása csak nagyon tág időhatárok között végezhető el. Két dolog látszik bizonyosnak. 1. Ez a levél közös könyvtári-múzeumi munkájuk során, tehát 1904 és 1917 között keletkezett. 2. A levél hangja nem a főnök és a beosztott, hanem az egyenrangúak közötti hang. Ha ez igaz, akkor a levél nyilván Móra főszerkesztői kinevezése (1913) után keletkezhetett. A levél megírását tehát leginkább 1913 és 1917 közé helyezhetjük.

nyitásig: a Somogyi-könyvtár nyitásáig.

István Tömörkény's sixty-eight letters

András Lengyel

István Tömörkény (1866–1917) has probably been the greatest prose writer in Szeged up to the present time. He has been praised very highly by such outstanding Hungarian writers as Endre Ady, Dezső Kosztolányi and Gyula Krúdy, and to date he has also been one of the writers much honored by those dedicated to literature. The state of collection and processing of his life-work is, however, not satisfactory. Characteristically, his correspondence has not been systematized and published even 80 years after his death. The present contribution is aimed at reducing this deficiency through the publication of Tömörkény's 68 unpublished letters supplied with relevant notes on the subject matter. The present stock of letters significantly enhances our knowledge of his biography and makes it possible to achieve a more fine-tuned analysis of Tömörkény's intellectual orientation. The letters are from the collections of Móra Ferenc Museum (Szeged), Csongrád County Archive (Szeged), and the Museum of Hungarian Literature (Budapest).